UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs In Primam Digesti Novi

Bartolus

Lvgdvni, M.D.LXVII.

Ad legem Corneliam de falsis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96158

Visual Library

LEX V.

1 ☞ Qui per alium facit,fingitur per ſcipſum facere.
2 Popularis,qui mãdat nobili,ꝙ faciat homicidium,vel ei preſtet auxilium.punitur pena,qua punietur nobilis.
Scientia ſola quando quis punitur.

VTrum.[a] No.tex.ibi perinde,⁊c.⁊ vide.gl.fin.que incipit,at pl⁹ puniunt. ¶ †Quero quomodo eſt ꝙ hoc,quod lex dicit,ꝙ qui p aliũ facit p ſe facere videt l.j.§.deieciſſe.ſ.de vi ⁊ vi arma. Sed ſi ipſe occidiſſet,nõ teneretur lege Pompeia de parricid. Quõ ergo tenetur hac pena: Hec gl.hic mirat,⁊ Inſtit.de pub.iud.§.alia.⁊ Azo in ſumma hui⁹ titul. Addo caſum admirationis. Nã eſt quedã fictio,ꝙ qui per aliũ facit,per ſeipſum facere vr̃,⁊ in fictionibus reqrunt extrema habilia,vt not.in l.ij.C.de ioſſi.dona.⁊ pbat ſ.ad leg.aquil.l.huic ſcripture.cum ergo nõ poteſt facere parricidiũ per ſe,quõ põt fingi feciſſe per alium: Rñ.fictio requirit extrema habilia,ſ.in genere ſuo,non in caſu illo de quo loquimur.ſufficit ergo,ꝙ ille qui mandauit hoc,vel fuerat conſcius,potuit cõmittere parricidiũ in gñe in parẽtes, vt plene ſcripſi in l.ſi is,qui p emptore.ſ.de vſuca.circa fictio-
2 nẽ tranſlatiuã. Et iſtã legem in parte iſta induco ad q. Si popularis mãdat nobili,ꝙ faciat homicidiũ,vel ei preſtet auxilium.
b puniet pena qua puniet nobilis,[b] lȝ ipſe ſit popularis,vt in hac lege caſus eſt,q2 inſpicitur qualitas,que eſt in faciente,non qualitas que eſt in mãdante ,vel auxiliante. Hunc paſſum de diuerſitate qualitatũ inter facientẽ,⁊ auxiliantem,⁊ ſimil.dicam in l.
c is,qui opẽ.ſ.de furt. ¶ Itẽ dicit,ꝙ hic cõſcius tene [c] de parri-
3 cidio. Contra,†q2 de ſcientia ſola quis non debet puniri,l.culpa caret.j.de reg.iur.⁊c.nõ eſt ſine culpa.de reg.iu.lib.vi.gl.huius timore,dicit hic cõſcij ſubaudi,⁊ participes,⁊ nihil allegat,forte mota eſt per illud qđ no.in alijs legibus. Cõtra hãc gl.videtur caſus in l.ij.ſ.eod. Sol.ſi volumus ſuſtinere gloſſ.dicamus
d ſic,[d] ꝙ ex ſola ſcientia quis non debet puniri,niſi quando maleficiũ debet committi in perſonam cuius poteſtati eſt ſubiectus vt ſi ſeruus eſt ſciens de morte domini,l.j.§.hoc autẽ.ſ.ad Syl. vel.in filio,ſi fuit ſciens de morte patris,vt ſ.eo.l.ij. Idẽ de vaſallo,ſi fuit ſciens de morte dñi,eadem ratione. Idem de eo,qui
e fuit ſciens de turbatione ciuitatis ſue,[e] vel de alio commiſſo in
f ciuitatem ſuam,vel in principem.l.quiſquis,[f] in fi.ad leg.Julia. maie. In alijs autem videtur,ꝙ non ſufficit ſola ſcientia,niſi ſit particeps delicti.⁊ not.hic,⁊ d.l.culpa caret.⁊ in d.c.non eſt ſine culpa.ſed contra hanc glo.videtur text.fortiter Inſtit.de pub. ind.§.alia.vbi ponit de conſcijs per ſe,⁊ de participibus per ſe:
g ſed poſſumus geam intelligere ſecundum diſtinctionem procedentem,licet videatur fieri violentia illi litere.

ADDITIONES.

a Poma. ¶ Utrum. Uide ang.in l.j.C.de nili agg.non rum.vbi non allegauit iſtam legem contra Bar.dixi in c.ſicut dignum. §.fi.de homic.
a Alex. ¶ Qua punietur nobilis. Contrarium tenet Bal.in l.non ideo de accuſationib.
c Alex. ¶ Conſcius tenetur. An conſcij puniantur,adde Bar.in l.j.§.in eo.ſ.ad Sylla.
d Alex. ¶ Dicãus ſic. Uide qđ not.Bar.in l.omnes.C.de agric. ⁊ cenſi.lib.xj.⁊ quod not.Bar.⁊ quod ibi dixi in l.merum.§.ſȝ licet.ſ.quod me.cau.
e Alex. ¶ Ciuitatis ſue. No.ꝙ ſciens proditiones concitantes,⁊ reuelans,tenetur pena.⁊c.ſed Bal.apud Florẽtiam,de do.Donato de Barbadoris,conſuluit contrarium.⁊ ideo dicit,ꝙ anima Bar.⁊ omnium,qui eũ ſequũtur.cruciatur in inferno.⁊ no. cano.in c.fi.de his qui fil.occi. Et de hac reuelatione,vide etiã quod no.Joan.And.in c.Petrus.de homi.⁊ Spe.in tit.de leg. §.iuxta.in verſi.ꝙ ſi amici.⁊ quod dixi poſt Bar.in l.in ciuile.C. de fur.videtur tamen,ꝙ pater non tenetur reuelare filium,per text.in l.milites agrum.§.deſertorem.de re militar. Et an ex ſimplici cognitione,ſine ordinatione de faciendo tractatu,quis debeat puniri vide in l.⁊ ſi amicis.ſ.de adul. Et his adde Bar. in l.j.§.occiſorum.ſ.ad Syl. Et no.ꝙ ſi ſtatutum punit tractatum facientem,non requiritur conſummatio delicti.ita dicit Abb. Sic.in c.tua nuper extra de his que fi.apel.per tex.⁊ gl. ibi.⁊ quod no.Bal.in l.aduerſus.C.de fur.
f Claud.de Seyſſ. ¶ L.quiſquis. Circa hoc vide Panor.ſingulariter exponentem limitantem in cap.j.de reſtit.ſpol.at.⁊ pro iſta materia facit etiam quod no.idem Panor.in cap.quanto. de ſentent.excõmunic.⁊ in cap.ſicut dignum de homicid.⁊ Ange.⁊ Auguſt.in trac.malefic.in verb.che may.tradita la mia ⁊c.
g And.Barb. ¶ Sed poſſumus. Adde Bal.in.c.j.de off.dele.p iſto vlti.dicto Barto.

LEX VII.

1 ☞ Auxilium dare dicitur,qui mutat pecuniam.

a SI ſciente[a] Not.hãc legem ꝙ qui mutuat pecuniaȝ ad iſta talia,videtur da-
1 re †auxilium,⁊ fauorem.ſimile habuiſtis in l.iiij.ſ.ad
b leg.Jul maie. Ulti no.gl.[b] in verb.cauerit.que dicit, ⁊ nota arg.contra proxenetas.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Si ſciente. Adde tamen ꝙ gl.in c.ſicut quedã.⁊ ibi Archi.xiiij.diſt.dixit,ꝙ ſi quis haberet procuratorẽ,vel factorẽ ad banchum pro mutuandis pecunijs ſub vſuris.ꝙ tales procuratores vel factores non tenentur ad reſtitutionem dictarum vſurarum. Et adhoc facit qđ not.Bar.in l.non ſolum.ſ.de ſica.
b Alex. ¶ Not gl. Et ad gl.hic adde Inno.⁊ Jo.And.in c.Michael.de vſur. Uide Lapum alex.xiiij.⁊ Ro.no.cclxxv.

LEX IX.

1 ☞ Dormiens delinquens,an puniatur.

PEna parricidij Hic poſſumus formare queſt.de dormien-
1 te,†qui dormiendo alium percuſſit. Dicam alibi,⁊ videtur ꝙ teneatur,l.ſi ſeru⁹ ſeruũ.§.ſi fornacarius.ſ. ad leg.aqui. In contrarium videtur ꝙ non:q2 parcẽdũ eſt vitio naturali l.fluminũ.§.vitium.ſ.de dam.infec. Sol.ſm.Gul.de
a cug.[a] nam aut iſte talis ſciebat hoc euenire ſibi,⁊ tũc ſibi debet prouidere vt iaceat ſolus,vel vt nemo ſit in camera ſua,⁊ ſi non fecit eſt in culpa,⁊ propter culpam tenetur.ſicut putator arboris, qui non admonuit tranſeuntes.l.iiij.§.j.ſ.tit.j.⁊ l.ſi putator ad.leg.Aquil. Si vero hoc non ſciebat ſibi euenire,tunc ei parcitur.nam dormiẽs equiparatur furioſo,l.j.§.j.ſ.de acqui.poſ. ⁊ ibi not.ſed furioſum non tenetur,l.infans.ſ.tit.j.ergo,⁊c.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Gul.de cu. Uide Bar.in l.vt vim.ſ.de iuſti.⁊ iur.⁊ eundem in repe.l.j.C.vnde vi. Et vide Pet.de Anch.in cl.c.j.ex de homi.⁊ vide Flo.in d.§.ſi fornacari⁹.⁊ Gul.de cu.i l.dies.ſ. de offi.preſi.⁊ vide gl.xv.q.j.c.ſan.⁊c.merito.⁊ vide Ro.in l.j. §.adipiſcimur.de acqui.poſſeſ.

Ad legem Corne.de falſis. Titu.x.

LEX I.

1 ☞ Teſtis accipiendo pecuniam,vt verũ dicat.cõmittit falſum.

PEna legis. Diuidit in tres partes. Primo loquit de eo,qui vere falſum commiſit,⁊ in hoc ponũtur ſeptem, vel octo caſus. Secundo loquitur de eo qui cõmiſit quaſi falſum. Tertio ponit pena falſi. Secũda ibi,ad teſtamẽta. Tertia ibi,pena. Et dic, prima pars loquitur in ſcribente falſum:vel in eo,qui tradidit dicta teſtium falſa iudici De falſo teſte dicam infra. ¶ Quero,
1 †quid ſi quis accipit pecuniam,vt dicat teſtimonium verum [a]:
a Dic.tenetur pena falſi.ſicut dicimus in iudice.qui accipit pecuniam,vt vetam ſententiam det,l.ij.ſ.de cõdi.ob.tur.can. Ratio eſt,q2 deponentes teſtes debent facere gratis nõ ob pecuniam vt j.prox.§.ergo ⁊c. Nã quicquid debet fieri gratis,ſi fit per pecuniam ,turpiter fit vt not.in l.iiij.§.ſi tibi .ſ.de conditione ob turpem cauſam. Contrarium videtur notare Innoc.in ca.licet cauſam.ex de pbat.ſed intelligo vt habet in l.diu⁹.ſ.de re iud.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Uerum. Teſtis accipiens pecuniam,vt verum teſtimoniũ dicat punitur.⁊ adde.qđ eſt verũ,etiam ſi pars ſponte offerret,ſm Jac.de Bal.in anth.vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§.j.⁊ tex. in l.deuotũ.C.de re mili.li.xij. Et adde Bar.in l diuus.ſ.de re iudi.qui tenet idem qđ hic,licet Imo.contra vt ibi per eum. Et hic vide an teſtis,qui non venit citatus ad teſtificandum,poſſit puniri de falſo.⁊ per Innoc.in c.j.de cri.fal.faciunt no.in l.preſcriptione.in fi.C.ſi ɔtra ius vel vti.pub. Et de pena teſtis dicẽtis falſum,vide Ange.in l.j.ſ.de ſica.⁊ vide Bal.in l.data ope. C.qui accuſar. Ad Bar.hic adde ꝙ in teſte,qui nõ accipit pecuniam,ſed promiſit certum teſtificari,ſm Bal.i l.data opera.C. qui accu. Et ad gl.⁊ Barto.hic adde Cyn.in l.ſi quis.in xj.q.C. de teſti.⁊ Spe.⁊ Jo.And.in titu.de teſti.cog.ver.ſed quid ſi teſtis.ſt Imo.in d.l.diuus. Item his que dicit hic Bar.de iudice adde Bal.in l.j.C.de condi.ob.tur.cau.⁊ Bar.in l.ſi quis vxori. §.ſi fugitiuũ.ſ.de furtis.qđ tamẽ limitat eſſe verum de iure ciuili:ſecus de iure canonico,ſecundum Glo.xj.iij.c.qui recte.⁊ vide Bal.omnino.in c.j.ſi de inueſti.inter do.⁊ vaſallis ori. Et adde,ꝙ ille,qui celeriter antequam articulus legatur reſpõdit preſumitur falſum dicere. Caſus eſt ſing.v.q.v.§.illud.quẽ alleg.Ro.in ſuo conſilio.ccccxx.

1 ☞ Teſtes vt non veniant ad perhibendum teſtimonium, qui facti tenetur lege Coꝛne. de falſis.

§. **Sed ⁊ ſi quis.** Habes hic, ꝙ ſiue index accipiat pecuniam ob recipiendū
a vel remittendum teſtimonium, tenetur lege Coꝛnelia de fal.[a] Idem ſi teſtis recipit pecuniam vt dicat teſtimonium, vel non qꝛ tenetur lege Coꝛnelia de falſis: ideo [b]ſi aliquis facit,† quod teſtes non veniant ad deponendum teſtimonium, tunc aſſeſſoꝛ faciat proceſſum cōtra teſtem, ꝙ accipit pecuniam ob teſtimonium non dicendū: qꝛ tunc poterit eum condemnare lege Coꝛnelia de falſis. Huius timoꝛe ductus veniet ad teſtificandum.

ADDITIONES.

a Claud. de Seyſſ. ¶ Tenetur lege Coꝛnelia de falſis. fallit ſi fecit ſibi caueri de indemnitate ſecundum Bar. ⁊ ibi Alex. in l. ſi quis vxoꝛi. §. ſi fagitiuum. ff. de furt.

b Alex. ¶ Ideo Vide Bal. l. preſbiteri. C. de epiſ. ⁊ cle. in l. data opera. C. qui accuſa.

§. **Qui in rationibus** [a]Iſtum. §. debetis intelligere, quando ali
b tquis commiſſit falſum in aliqua re, ſcriptura, [b]vel conſignatione que aliquam fidem faciebat, vel pꝛobationem ſaltem ſemiplenam, vel indicium, alias ſecus, vt no. in l. damus. C. eod. in gl. ſuper verbo, pꝛiuatas.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Qui in rationibus. Iſtū tex. no. alleg. Bal. in l. Titio. ff. ad muni. De abꝛadente nomē alterius, ⁊ ponente nomen ſuum. ⁊ qđ inſcribens falſum in libꝛo rationū puniatur, vide Bald. in rub. C. de fide inſtru. in ver. ſed queritur ſi ſubſcribit falſum. Et ſimiliter pꝛoducens ſcripturam pꝛiuatam, poteſt puniri de falſo, l. fi. ⁊ ibi Bal. C. de fid. inſtr. ⁊ in l. ſi quis. C. eo. ⁊ vide pꝛimū cōſi. Pau. de Caſt. circa hāc materiā. Adde ꝙ Bal. cōſi. cxcij. i. lib. cōſuluit per hunc §. quēdam, qui cancellauerat quamdā cōdemnatū de libꝛis tribus, in lib. publico eſſe de falſo puniendū

b Claud. de Seyſſell. ¶ Scriptura. Quid autem ſi illa ſcriptura quam quis falſificat erat iniuſta, an falſificans cui fiebat iniuſtitia, puniatur, ⁊ quomodo, vide Panoꝛ. in cap. olim ex litis. de reſcript.

1 ☞ Aduocatus, vel pꝛocuratoꝛ, qui inſtrumenta vnius partis oſtendit alteri, tenetur crimine falſi.

§. **Is qui depoſita.** No. bonum caſum contra notarium[a] aduocatum, vel
a
1 †pꝛocuratoꝛē. qui inſtrumenta vnius partis oſtendit alteri, vt teneatur crimine falſi.

ADDITIO.

a ¶ Contra notarium. vide tex. ⁊ Bart. ⁊ ibi dixi poſt eum in l. ſi quis aliquid. §. pen. ff. de pen.

1 ☞ Pꝛiuilegium militis ſe non extendit ad ea, que per alium expenduntur.

§. **Ad teſtamenta.** Hic incipit ſcđa pars, ī qua incipit tractare de crimine quaſi falſi. ¶ Aduerte op. ꝙ milites poſſint teneri quō velint, ⁊ quomodo poſſunt, l. j. ff. de teſta. milit. ergo ibi poteſt alium ſibi
1 adſcribere. Reſpond. †pꝛiuilegiū datum militi, non habet locum niſi in his, que per ipſum militem ſunt expedienda. Ad ea vero que expediuntur per alium, pꝛiuilegium militis ſe nō extendit, vt hic. ⁊ l. in fraudem. §. ſi quis ſe de teſta. mili.

1 ☞ Subſcriptio ſpecialis que dicatur.
2 Mandatum ſpeciale qualiter

a §. **Inter filium** [a]Opp. de l. filius. ff. e. ⁊ l. diuus. §. j. Huius timoꝛe gl. diſtinguit plene, vt in ea habetis. ¶ Item opp. ꝙ filio parcat indiſtincte, vt C. de his qui ſibi adſcri. l. j. Dicit gl. ſolue, vt ibi Veritas eſt ibi loquitur in hereditate, que erat filio delata, etiam nullo condito teſtamento: hic vero loquitur de legato. Unde ſi filius de hereditate plus ſibi adſcriberet, quā ei ab inteſtato deberet, eſſet eadem rō, que in legato. Itē dicit hic, qđ ſubſcriptio fit qñq3 gñaliter, qñq3 ſpecialiter. Quero, que† dicatur [b]ſubſcriptio ſpecia-
1
b lis vtrū eſt neceſſe, ꝙ expꝛimat perſona legatarij, ⁊ res legata, an ſufficit ſimpliciter nominare perſonam, dicendo, ꝙ Titio legaui appꝛobo: Gl. ſe non firmat Veritas eſt ꝙ ſufficit nominare ſimpliciter perſonam legatarij. Hoc pꝛobatur hic dum dicit, qđ illi dictaui, ⁊ recognoui, appꝛobo. licet gl. contradicat, ſc3 ꝙ tūc ſit generalis ſubſcriptio. Sed eſt contra hunc tex. ibi dū dicit, dictaui ⁊ recognoui ⁊c. ⁊ contra gl. l. ij. C. eo. Sufficit enim; ꝙ pſona ſimpliciter nominetur: ſecus ſi generaliter diceret, que in teſtō dictaui, appꝛobo, ⁊ confirmo: qꝛ illa eſt gñalis ſubſcriptio. Putarem tamē ꝙ iſta generalis ſubſcriptio haberet vim ſpecialis ſubſcriptionis, qñ teſtm̄ haberet vnum ſolum capitulum
2 l. ij. ff. de lib. ⁊ poſth. Tene tū† menti hanc gl. ad queſtionē in caſibus in quibus debet habere pꝛocuratoꝛ ſpeciale mandatū, qualiter debet intelligi ſpeciale mandatum, vt no. ff. de nego. geſt. l. Pomponius an debeat expꝛimi cauſa ⁊ pſona, cum qua debet lis agitari, an ſufficiat cauſam expꝛimere ſimpliciter. Pꝛedicta faciunt ad hoc, quod dixi in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. here. ⁊ ſcripſi in l. filiuſfa. ff. de dona. ⁊ hoc ponunt ī l. j. C. etiam per pꝛoc. in iure. reſti. agi. poſ.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Inter filium. Hic videt̄ tex. ſm Ang. ꝙ tabellio poteſt ſcribere inſtrm̄ in fauoꝛem ſui, patre volente ⁊ ſpāliter per ſubſcriptionē inſtrm̄ confirmante. Et ꝙ filius tabellio pōt ſcribere volente patre. inſtrm̄ contra patrē, in fauoꝛē filij, dum tñ pater ſubſcribendo ſaltē generaliter, inſtrm̄ confirmet. Nā non ſufficit voluntatem expꝛeſſam ꝓbare ꝑ teſtes, ff. eo. l. fili⁹. ſm Ang. hic. Et ad hoc vide l. ſi pater. cū ibi no. ff. eo. ⁊ qđ ibi dixi. Utrū autē notarius poſſit ſcribere pꝛopꝛium inſtrm̄. vide Bal. ꝙ ſic, in l. ſi conſul. ff. de ado. per l. nō putabit. §. ſi qs ſua manu. ff. de contrab. vbi Bal. in l. ſi cōſul. pꝛealle. ⁊ in l. ſi ſeruus. de teſta.

b Alex. ¶ Quero que dicatur. Et vide que dixi per hoc, in l. pꝛetoꝛ. ff. de ope. no. nun. poſt Barto.

1 ☞ Pena ſibi adſcribentium in teſtamento, habet locum etiam in teſtamento nuncupatiuo.

2 Heres qui ſcripſit teſtamentum, ⁊ poſtea dedit notario, vt conficeret inſtrumentum, qui de eo fuerat rogatus.

Pena falſi habet locum in ſcriptura pꝛopꝛia, quando ſic ſit ſcripta ꝙ pꝛobet.

1 Heres ſi ſcripſit teſtamentum manu pꝛopꝛia ⁊ dedit notario. qui in eadem ſchedula dixit, actum, ⁊c. ⁊ moꝛtuus eſt ⁊ fiat ſtatutum iſto tempoꝛe moꝛtalitatis, ꝙ ſchedule facte manu alterius, ⁊ ſubſcripte a notario publicent̄, ꝙ poterit petere, vigoꝛe illius ſtatuti quod publicetur,

§. **Ex illa quoque** Legitur vno modo, ꝙ ſit §. alio mō ꝙ nō ſit §. Gl. legit
1 hunc tex. duob. mod. Querit †gl. vtrū pena ad ſcribentis ſibi in
a teſtō habeat locū in teſtō nūcupatiuo.[a] ⁊ nō ſol. Aduerte, ꝙ doc. tenebat ꝙ nō. Nā teſtm̄ nūcupatiuū coꝛam teſtibus ꝓmulgat̄ ⁊ oēs teſtes ſciunt. qđ in eo continet̄, vnde ita de facili falſitas in eo cōmitti non pōt. Hoc tāgit Spe. in tit. de inſtru. edi. §. inſtrm̄ ver. quid ergo ſi teſtatoꝛ. Dy. determinauit ꝯ. arg. ff. eo l. diu⁹. ⁊ l. impuberū. §. qui codicillos. vbi apparet, ꝙ tenet̄ ille qui ſibi adſcribit in codicillis, nec ibi dicit̄ ꝙ ſint celebꝛati in ſcriptis. Et pꝛo hoc facit. C. de teſtam. l. dictātibus. vbi videtur permiſſum dictare, ſed ſcribere nullo modo eſt permiſſum. Pꝛeterea etiam in teſtamento nuncupatiuo videtur, qđ ſubſit ratio falſitatis, ſicuti in teſtō in ſcriptis ſecundum opin. de conſuetudine appꝛobatam, que dicit, ꝙ teſtamentum pꝛobatur per inſtrumē tum, vt no. C. de fideic. l. vlti. ⁊ l. ij. C. de teſta. Cy. in l. j. C. de his, qui ſibi adſcribunt in teſtamento videtur tenere idem, dicendo ſic, Si quidem eſt teſtamentum nuncupatiuum, quod pꝛobatur per inſtrumentum, tunc eſt eadem ratio, que in teſtamento in ſcriptis: ſecus ſi eſſet teſtamentum nuncupatiuum, quod pꝛobaretur per teſtes, quia tunc ceſſat ratio. que eſt in teſtamēto in ſcriptis. Ita, dicit Cy. qđ placet. Et ita vult dicere Dyn. ⁊ ideo
2 concludo. ꝙ ſi heres ſcripſit totum teſtamentum manu ſua et ipſum tradidit notario qui de hoc fuerat rogatus tunc heres in penam falſi non incidit, quia teſtamentum non pꝛobatur per ſuam ſcripturam. ſed per ſcripturam notarij. ⁊ pena falſi haberet locum, quando quis ſcripſit ſic. ꝙ illa ſcriptura pꝛobet, ⁊ fi-
3 dem faciat vt ei ſtetur. ¶ Quero, heres† ſcripſit teſtamentum defuncti, ⁊ tradidit notario, ⁊ notarius in eadem ſchedula ſub-
b ſcripſit ſe, dicens actum ſic ⁊c. demum moꝛitur notarius.[b] Factum eſt ſtatutū iſto tempoꝛe moꝛtalitatis ꝙ ille ſchedule aliorum manu ſcripte ⁊ ſubſcripte a notario publicentur vtrum heres poterit petere iſtam ſchedulam publicari: Videtur ꝙ non, niſi ſit filius, quia ſubſcripito generalis non valet, vt. ff. ea l. inter filium vid e ipſe videtur incidiſſe in penam falſi, quia ex illa ſcriptura hodie vigoꝛe illius ſtatuti pꝛobatur teſtamentum. Contrarium credo. Nam illa ſcriptura ab initio non fuit facta, vt ex ea pꝛobatur teſtamentum, nec vt ex ea ageretur: lex ergo ſuperueniens, que illam ſcripturam validat, non debet ſcribēti nocere arg. pꝛo hoc optim. ff. eod. l. de eo. §. fina. Facit l. iubem⁹. in fi. C. de teſta.

ADDITIONES.

a Aler. ¶ Teſtamento nuncupatiuo. Utrum poſſit quis ſibi adſcribere in teſtamento nuncupatiuo vide Bald. in d. l. dictantibus. ⁊ Jo. And. in Spe. de inſtru. edi. §. inſtrumentū. ver. quid ergo. ⁊ Bal. in l. ſi teſtatoꝛ. C. de his qui ſibi adſcri. Et hac pēa non punitur ſibi ad ſcribens ſub duabus conditionibus. Text. eſt ſin. ſecundum intellectum Bart. in l. diuus. §. fi. ff. eod. Adde Bal. conſi. ccclxxxvj. ij. vol. de eo qui legatum patri adſcripſit.

b Alex. ¶ Moꝛit̄ notari⁹. Et qđ fiendū de inſtrumētis cōpletis, moꝛtuo

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

mortuo notario, vide Specu. in tit. de inſtru. edi. §. oſtenſo. verſicu. quid ſi aliquis tabellio. cum ſeq. Adde Rom. conſi. clxxv. in vlti. dub.

§. Tutores. Hic ponit de alio quaſi falſo. Ille ergo qui eſt obligatus pupillo, ſi rationē nō reddit, punitur perinde ac ſi falſum commiſiſſet.

1 ☞ Contrahens cum fiſco non eſt excuſatus a tutela.
Fiſcus eſt magis priuilegiatus quam pupillus.

§. Sed ad alios. Quero quid vult dicere tex. excuſationes admiſiſſe, ſed fraudes excluſiſſe. Glo. in prin. ponit duas expoſitiones, aliam ponit in fi. ⁊ illā tertiam teneatis, vt dicatis ſic. Princeps non admittit excuſationem a tutela, quia quis eſt obligatus fiſco, ſed excludit fraudem, que eſſet ſi eſſet obligatus pupillo ⁊ contrahe
1 ret cum fiſco. ¶ Quero, † an ille qui cōtrahit cum fiſco, habeat propter hoc excuſationem a tutela? Glo. arguit pro ⁊ contra. ⁊ finaliter tenet ꝙ non. ⁊ hic eſt caſus, ⁊ idē in l. coloni. C. de excuſa. tu. Nec ob. l. j. C. ne tu. vel cura. vectiga. cond. vt ibi. Ultimo no. ꝙ eſt magis priuilegiatus fiſcus, ꝙ pupillus, vt in glo.
1 ☞ Nobilis ſuccedens in aliqua actione alicui populari, non prohibetur illa vti per ſtatutum, qđ diſponit ꝙ nullus nobilis poſſit recipere ceſſionem, contra popularem.

§. Sed ⁊ ſi iure. Tene menti hūc caſum. Dicit hic
1 ſtatutum, † ꝙ nobilis non poſſit recipere ceſſionem contra popularem, ⁊ habes titul. ne liceat po. C. Sed quid ſi ſuccedit nobilis in aliqua actione iure hereditario contra popularem? Certe non incidit in ſtatutum. caſus eſt hic.

a **§. Pena falſi.** [a] Hic ponit tertia pars de pena falſi, ⁊ quaſi falſi. Ep. ꝙ ſit pena damnationis in metallū, vt j. de pe. l. ſi quis aliquid. §. qui viui teſtamentum. Sol. ꝙ hic dicitur de deportatione, h; locum in hoīe nobili in dignitate poſito, in quo eſt pena deportationis: ſed in alio plebeio eſt pena damnationis in metallum, in ſeruo eſt vltimum ſupplicium, vt hic. ¶ Dicitur hic falſi, vel quaſi falſi: quero
b quid eſt [b] iſtud, quaſi falſum? Dicunt quidam, ꝙ quaſi falſum eſt, qñ quis non facit falſum inſtrumentū, ſed vtitur eo. Iſta expoſitio quantum ad hanc legem nō eſt bona, vt j. eo. l. falſi. §. ordine. q2 pro illo minor pena imponitur: ſed in ſe vera eſt expoſitio, quare exemplum poteſt eſſe de eo, qui ſibi adſcribit in teſtamento. vt vidiſtis. s. hac ead. l. §. ad teſtamenta. ⁊ j. eod. l. diuus. Uel eſt exemplum de tutore vel curatore, vt dixi s.

ADDITIONES.

a Claud. de Seyſſ. ¶ Pena falſi. Unum no. quod ſingulariter dixit Bal. in c. nonnulli. de reſcrip. ꝙ licet ſtatutū dicat aliquē puniri tanquā falſariū, non tñ punietur pena legis Cornelie de falſis, ſed arbitrio iudicis. ⁊ idem ibi ſentit Panor. per illum tex. ſed eſt tex. in oppoſitum, in l. diuus. cum ibi no. j. eod.
b Alex. ¶ Quero quid eſt. Utrum is qui vtitur inſtrumento falſo incidat in cauſam falſi, vide Jacob. de But. ⁊ Bal. in l. iubemus. §. ſane. de ſacroſan. eccle. ⁊ gl. in aut. de non alie. §. quia vero veriſimile. in verb. proferre.

LEX II.

1 ☞ Aperiens literas, quando teneatur pena falſi.

Qui teſtamentum Dicitur hic, ille qui recitat, teneatur pena falſi. Contra j. eod. l. falſi. §. j. Soln. Intellige iſtam ſcđm illam, ꝙ mitius puniatur. Item. opp. j. de pe. l. ſi quis aliquid. §. teſtamentum. Sol. ibi teſtamentum quod fuit ſubtractum, erat nullum ipſo iure. ¶ Itē dicitur hic, qđ ille qui reſignauit teſtamentum, id eſt ſigilla aperuit. hac le
1 ge tenetur: quero, † quid [a] de eo qui aperuit aliquas literas? Reſ
a pond. ſi quidem alienas literas apperiret, ⁊ aduerſario mittentis oſtenderet, tunc incidit in penam falſi, vt s. l. proxi. §. is qui depoſita. ſi aperit ipſemet. ⁊ vidit, non alijs oſtendit, tunc non puto ꝙ incidat in penam falſi. quod apparet, quia eſt ſpeciale in eo qui apperuit teſtamentum: ſed punietur aliter extra ordinē crimine ſtellionatus. Pro hoc facit optime extra de offi. deleg. c. cum olim magiſter.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Quero quid. De pena aperientis literas, vide omnino Bart. in l. Titio. j. ad muni. ⁊ qđ habetur. j. eod. l. Paulus. adde qualiter puniantur apperientes literas. Ro. conſi. ccclxv.

LEX III.

Qui ignorans De hoc, vtrum ille qui produxit inſtrumentū poſſet poſtea dicere nullum, vel falſum, dixi pleniſſime in l. poſt legatum. in princip. ⁊ §. j. s. de his quib. vt indi. Nam vides, ꝙ ſi ignorans produxit, poſſit poſtea dicere falſum, vel nullum. Hic plene, vt ibi dixi.

LEX IIII.

Si quis cum falſo [a] Not. hic turpia lucra extorquenda eſſe ab heredibus. concord. ſunt in gl.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Si quis cum falſo. Et not. hic caſum, ꝙ filius delēdo teſtamētum patris, priuatur ſua legitima. Et eſt ratio q2 videtur iſtum prohibere teſtari, ergo, ⁊c. ⁊ l. j. ⁊ per totū ſi quis ali. teſt. probi. licet ſecus ſit, quando filius adſcribit ſibi in teſtamento, per l. proxi. §. fi. ⁊ ibi not. C. eo. ⁊ ibi dicit Ang. in d. l. proxi. §. ſi patronus. dicit tantum, in hac q. non figo pedes.

LEX VI.

1 ☞ Interdictum de tabulis exhibendis, vel hec lex in quo teſtamento imperfecto habet locum.
2 Notarius qui confecit inſtrumentum falſum, qđ propter aliud vitium erat nullum, an poſſit de falſo puniri.
3 Teſtis, cuius dictum non valet, ſi deponit falſum, an puniatur.
4 Teſtis non iuratus, ſi deponit falſum, punitur.
5 Teſtis deponens extra articulum, non dicitur peccare in forma, ⁊ deponens falſum punitur.

Si quis legatum Hec eſt bona lex: Si legatum eſt inualidum ratione rei legate, vel alterius vitij inuiſibilis, adſcribēs pena falſi tenetur: ſecus ſi vitiū eſſet viſibile. h. d. no. prin. No. tex. ibi, nā ⁊ falſum teſtamentū id demū recte dicitur. Op. ad prin. ꝙ ſi delictū non habeat effectū, non ſequitur pena, l. j. §. fi. s. qđ quiſque iur. So. ibi in leuioribus, ſed hic in atrocibus. Item videtur, ꝙ interdictum de tabulis exhiben. habeat locum pro quolibet teſtamento quantūcunque nullo vel non iure facto, vel imperfecto, l. j. §. ſiue autem. s. de tabul. exhiben. ⁊ l. ij. §. j. s. quemadmodū teſt. aperian. Dicit gl. illa lex debet intelligi ſecundum iſtā: q2 ibi loquitur de teſtamento nō iure facto, vel imperfecto, quantū ad preteritionē, vel exheredationem, tamen teſtamentū habet debitam formam teſtamenti. ſ. ſolēnem numerum teſtium, ⁊ ſimilia, alias interdictū de tabulis exhibēdis nō haberet locū. Alij vero aliter dicunt, ꝙ ꝓ teſtamento falſo, ⁊ imperfecto ſi vtrunq; occurrit, non haberet locū nec iſta lex nec interdictum de tabu. exhi. vt hic. Sed quādo teſtamentū eſſet falſum, ⁊ perfectū vel verū, ⁊ imperfectū, haberet
1 locum vtrunque. ita dicunt quidam. † Mihi videtur, quod debeamus dicere ſic. Quandoq; teſtamentū eſt imperfectū imperfectione voluntatis, q2 teſtator incepit facere teſtamentū, ⁊ non perfecit morte preuentus, vel alia cauſa. tunc non habet locum nec iſta lex, nec etiā interdictum de tab. exhi. Ita loquitur hic tex. ⁊ facit l. ſi is, qui. ⁊ qđ ibi not. s. de teſtam. Quandoque teſtamentum eſt imperfectum propter defectum ſolennitatis, tamē voluntas perfecta fuit. ⁊ iſto caſu ſi quidem ibi adſcribitur aliquid, ad qđ ſufficit teſtamentum imperfectum, vt puta inter liberos. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſta. vel etiam alias. d. l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. ⁊ in caſu l. vltime. s. de reb. eo. ⁊ in caſu l. j. C. de fideicommiſſ. ⁊ in caſu l. in teſtamento. s. de fideicom. libertat. ⁊ in relictis ad pias cauſas. ſecundū Inno. vt in c. relatū. extra de teſta. tunc caſu iſto puto ꝙ
a habeat locum interdictum [a] de tabul. exhiben. ⁊ etiam hec lex, quia quo ad hoc habetur pro teſtamēto, vt dictis legibus. ⁊ hoc caſu poteſt loqui d. l. j. §. hoc interdictum. de tabu. exhiben. ⁊ l. ij. §. j. s. quemadmo. teſtamen. aper. quia cum ille actus contineat intereſſe, oportet qđ illud, qđ petitur, mea interſit exhiberi. Si vero illa volūtas imperfecta nihil contineat validum ad aliquid, tunc non habet locum hec lex, nec interdictum de tabulis exhi. ⁊ hoc modo poteſt intelligi hic. Si vero fuit voluntas perfecta, ſed eſt teſtamentum inualidum, ⁊ non ex defectu ſolēnitatis: ſ; ex alio defectu intrinſeco, vt ex cauſa exheredationis, vel preteritionis, vel alterius teſtamenti, vel propter capitis diminutionem teſtatoris, tūc habet locū interdictū de tab. exhi. ⁊ etiā hec lex: vt patet hic in prin. ⁊ legibus cōtrarijs. ¶ Hoc pre
b miſſo [b], hec lex inducit p Dy. ad queſtionē, † Notarius fecit [c] in
2 ſtrumentū falſum, qđ inſtrumentū propter aliud vitiū erat nul
c lū, queritur vtrum notarius poſſit de falſo puniri? Dic in ver. ceterum. eſt arg. ꝙ nō, ⁊ j. de penis. l. ſi quis aliquid. §. teſtamentū. ad idē j. eo. l. impuberē. §. j. ⁊ §. ſed ⁊ ſi ei ſeruo. Cōtra, ꝙ ſic, s. de extraord. cri. l. j. cū ſi. § hac l. in prin. Nā tabellio peruenit ad aliquē actū, ⁊ ad perfectionem inſtrumēti quāuis ſit inutile, nec ex eo poſſet aliquid peti. ⁊ ſic debet puniri ex quo ſciēter fabricauerit, ⁊ hec eſt ipſa veritas, ſecundum Dy. Uult ergo dicere ipſe, ꝙ licet delictum non ſit perfectum, tñ ſufficit ꝙ inchoauerit, cum hoc ſit de delictis atrocioribus. ſolet dici in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epi. ⁊ cle. Cy. format hāc queſtionē C. de ſepul. vio. l. j. ⁊ non ſtat in determinatione Dy. ſed dicit ſic, ſecūdū Ultramōtanos. Aut vitium eſt viſibile, ⁊ notarius nō punit de falſo:

Aut vitiū eſt inuiſibile, ⁊ tunc punitur de falſo, per hanc legem:
ſed hoc non videtur bene dictum, per principium huius legis,
vbi ponitur de vitio viſibili quia legauit rem ſacram, vel fundū
Albanum. Nam ſatis ex ipſo legato hoc viſibile eſt, ⁊ tamē pu-
nietur, quid dicemus? Richar. Mal. diſputauit hanc queſtio-
nem, ⁊ dicit ſic. Quandoq; eſt peccatum in materia, ⁊ non in for
ma, ⁊ ſubſtantia, ⁊ propter hoc inſtrumentū redditur nullum, ⁊
tunc fabricans falſum inſtrumentū tenetur, vt hac lege. in prin.
⁊ facit l. j. C. de ſepul. violato. Quandoq; eſt peccatum in ſolen-
nitate inſtrumenti, ⁊ tunc quedam eſt ſolennitas inſtrumenti,
qua ceſſante inſtrumentū non habet formā ſuam, exemplū, ſi ibi
nō eſt dies, ⁊ conſul. ⁊ iſto caſu non punitur tanquam de falſo, ⁊
hic eſt caſus hic, prout loquitur de teſtamēto imperfecto nō ſi-
gnato. Si vero eſt ibi aliud vitiū extrinſecum, pone non interue
nit tutoris authoritas, ⁊ ſimil. tunc notarius punietur de falſo,
per hanc legem, prout loquitur de teſtamēto defectiuo ex cau-
ſa preteritionis. Iſta verba ſunt ſatis bona, ſed per hoc non ap
paret reſponſum ad rationem Dy. qui dicit, ex eo qđ incepit, li
cet non perfecerit, debet puniri, cum ſit de delictis atrocibus:
ideo ego vtor alijs verbis, non recedendo multum a predictis.
Vos debetis ſcire, ꝙ inſtrumentum continet quedam que per-
tinent ad notariū, ⁊ iſta eſt ſolennitas inſtrumenti. Quedā ſunt
que pertinent ad partes, ⁊ iſta eſt ſolēnitas cōtractus. Aduerte,
appello inſtrumentum ipſam chartam continentē id, qđ partes
faciunt. Contractū vero appello id, qđ partes faciūt, vt emptio
nem, venditionē, ⁊ locationē, ⁊ ſimilia: non autē appello contra-
ctum ipſum inſtrumentū, ſeu chartā. Aut ergo inſtrumentum
eſt inualidum, hoc eſt contractus, qui continetur in inſtrumen-
to, eſt inualidus: ſed inſtrumentū in ſe habet debitam formam,
d [d]⁊ ſuas ſolēnitates, ⁊ tunc indiſtincte notarius cōmittit falſum,
ſiue defectꝰ iſte ſit viſibilis, ſiue inuiſibilis. Caſus eſt hic, in pri.
Perfecit enim ipſe notarius in eo, qđ eſt in ſe. Quādoq; inſtru-
mentum eſt nullum. propter defectum ipſius inſtrumenti. tunc
ſiquidem eſt nullum omnino, ita ꝙ ex eo nullum preiudicium
poſſit alteri parari, tūc nō punitur de falſo. Caſus eſt hic, prout
dicit de teſtamento non ſignato. Ratio, quia notarius non perfe-
cit, quia noluit, cum poſſet perficere, ergo nō punitur, l. qui falſam.
ſ. eo. Sed ſi ex hoc poſſet aliquod preiudicium parari, vt quia li-
cet nō eſſet publicum, eſſet tale, qđ poſſet peti ꝙ publicetur vel
ſi procederetur ad comparationem, vel ad aliquod aliud tunc
notarius punietur, hic eſt tex. cum glo. C. eod. l. damus. ¶ Iux
3 ta hoc quero, † quid in teſte[e] qui deponit falſum teſtimoniū, cū
e eius dictū nō valeat, vtrū puniatur? Dominus Richar. Mal.
in dicta diſpuatione ſua dixit idem de teſte, qđ in inſtrumento.
Aut enim dictum ſuum eſt nullum ex defectu forme, verbi gra
tia, teſtis non depoſuit in iuſticio, ſed corā quodam notario di-
xit, ſcribe, quod ego teſtificor ſic: tunc in caſu iſto non punitur.
arg. huius legis: quia teſtimonium iſtud non eſt teſtimonium. Ad
qđ facit qđ not. in l. hac conſultiſſima. §. pe. C. de teſtam. Sed ſi
dictum teſtis haberet debitā formam, ſed alias eſſet inualidū,
4 tunc puniretur, vt hic. ¶ Quero † pro huius[f] declaratione, te-
f ſtis depoſuit non iuratus, dicetur ne habere formam debitam:
Videtur ꝙ non, l. iuriſiurandi. C. de teſti. cōtrarium dicit idem
Rich. ma. Nam iuramentum poteſt remitti a partibus, vt no.
in l. j. ſ. de fer. ergo apparet, ꝙ iuramentū non eſt de forma, vel
de ſubſtantia teſtimonij. Preterea dicit ipſe, iuramentum non
eſt introductum in fauorem iudicis, ſed partium: qđ apparet,
quia ſi in fauorem iudicis eſſet introductū. partes non poſſent re-
mittere: ergo teſtes, dicendo falſum teſtimoniū licet non iurati,
etiam aures iudicis offendunt, l. nullum. C. de teſtib. ergo me-
5 rito punientur. ¶ Quero, † quid[g] ſi teſtis depoſuerit aliquid ex
g tra articulum, vt propter hoc non valet, vtrum iſtud teſtimo-
nium dicatur peccare in forma. Cy. tangit in l. j. C. de ſepul. vio.
h ſed non examinat. Puto ꝙ non peccet in forma: quia dictū[h] te
ſtis extra articulum ideo non valet, quia in eo deponere videtur
non iuratus: ideo eſt eadem ratio, que eſt in q. precedenti.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Locum interdictum. Adde Bar. in l. quid ergo. §. cū
autem. ſ. de infamib.
b Alex. ¶ Hoc premiſſo. Adde l. damus. C. eo. que facit cōtra ea,
que hic dicuntur: quia quando inſtrumentum eſt nullum, nemini
nocet, ⁊ vide Tancre. in rub. viij. in x. q. ⁊ vide quod nota. in ca.
cum cauſa. de teſti. ¶ Pom. Vide Soci. conſi. lxij. ⁊ viij. ⁊ pre-
ce. vbi loquitur in teſte, ⁊ vide Fely. in ca. ex tenore. in v. ceterū.
vbi refert Bart. hic extra de reſcript. ⁊ vide etiam omnino ad
hec Iaſo. in l. ij. C. de bo. poſſeſ. ſm tabu. vbi loquitur in teſte de
ponente aliquid falſi extra negotium principale, ſuper quo fue-
rat productus.
c Alexā. ¶ Notarius fecit. Si notarius fecit inſtrumentum fal-
ſum, quod alias erat nullum, an puniatur de falſo, vide Bal. in
l. j. C. de ſepul. vio. ⁊ que no. Ioan. And. in reg. nō eſt ſine culpa.
ad fi. in ver. vos debetis ſcire, ꝙ ⁊c. adde Bald. in l. ſi poſt. C. de
iur. ⁊ fac. igno. ⁊ dicit Bald. in l. ſi quis teſtibus. C. de teſtib. ꝙ li
cet alias quandoq; illud quod eſt falſum, dicatur nullum. l. Pau-
lus. de ver. ſignific. tamen proprie illud dicitur nullum, qđ non
valet, licet ſit verum, illud autem dicitur falſum, qđ non eſt: ſed
ſi eſſet, aliquid eſſet, vt eſt hic tex.
d Alex. ¶ Debitam formam. Adde que dixi in l. fraudem. §. ne-
que inſtrumenta. ſ. de iure fiſci.
e Alex. ¶ Quid in teſte. De teſte deponēte falſum nulliter, ⁊ vi-
de Bar. in l. damus. C. eo. Adde Bald. in l. fi. in fi. C. ſi ex falſis
inſtru. ⁊ Io. And. in reg. non eſt. in fi. in merca.
f And. Barb. ¶ Quero pro huius. Vide per Io. And. in regu-
la, nō eſt ſine culpa. in merc. ⁊ Bal. in l. iuriſiurandi. C. de teſtib.
ad fi. ⁊ in rub. ſi de inueſti. feu. fue. controuer. ⁊ Cy. ⁊ Bal. in l. j.
C. de ſepul. vio. Io. And. in c. cū cām. de teſtib. tenet, ꝙ teſtis nō
iuratus, falſum deponēs, puniatur de falſo, per Bald. in d. l. j. C.
de ſepul. vio. ſed quid ſi iurauit, non tamen corporaliter vide
Bal. l. fi. C. ſi ex fal. inſtr. ⁊ hic adde qđ not. Bald. in l. ex his. C.
de teſta. mili. ⁊ Guid. de Suza. in c. teſtimonium. de teſtib.
g Alexā. ¶ Quero, quid. Quid ſi teſtis deponit extra articulum.
an peccet in forma, vide qđ dixi poſt Bar. in l. Lucius. ſ. de in-
fa. ⁊ no. per gl. ⁊ Bar. in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. ſu-
pra de iureiurando.
h Poma. ¶ Quia dictum teſtis. Adde Bar. in rub. ſi de inue. cō
tro. fuerit. in vſi. feud.
i ☞ Filius equiparatur vero creditori, ⁊ non patronus.

§. Si patronus. Opp. de l. j. C. de his, qui ſibi
adſcri. Solu. ibi in filio: hic in
patrono. Hereditas enim patris eſt magis debita filio, quā he-
1 reditas liberti patrono. Ex hoc † habes, ꝙ filius equiparatur
a vero creditori, ⁊ non patronus. Vide glo.[a] in verb. nō poſſe. que
incipit, ſecus in filio. in fi. gl. De hac glo. dixi vobis in l. ſi patro
nus. ſ. de dona. tamen quedam gl. eſt in l. iij. C. de iur. ⁊ fac. ign.
que dicit, ꝙ id quod dicitur, ꝙ hereditas patris filio debita eſt,
debet exponi, id eſt, quaſi debita, per tex. in l. fi. §. j. de cu. fu. ⁊ ibi
no. ⁊ eſt etiam tex. in l. ſed quia plerunq;. ſ. pro ſocio.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Vide gl. Adde gl. in l. iij. in prin. ſ. de bo. li. ⁊ tex. in l. fi.
verſi. ſi enim patronus. ⁊ ibi gl. ⁊ Bald. C. de inoffi. teſtamento.

LEX VIII.

a Quicunque. [a]Op. C. de fal. mone. l. j. ⁊ ij.
Sl. que eſt hic, nō ſoluit. Bre
uiter, ſi aliquis falſat monetam ciuitatis, punitur, vt
ibi: ſi falſat monetam principis, aliter punitur, vt in
eo. tit. l. ij. Illi enim qui aliter radunt, vel tingunt, puniuntur, vt
hic dicitur, ⁊ extra de iureiur. c. quanto.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Quicunq;. Tu pōdera, quia tex. in c. ad falſariorū. de falſ.
acrius punit falſificantes literas, quā vtētes falſis literis. ergo
iſte tex. eſt exorbitās quo ad expendentē. ergo non debet exten
di extra caſum expreſſum ergo non bene dixit Saly. in d. l. ij.

LEX IX.

1 ☞ Aurifex faciens aurum, ⁊ argentum, de minori liga quam
ciuitas requirat, punitur de falſo.
2 Prohibere qui potuit aliquem facientem falſam monetam, ⁊
non fecit, tenetur pena falſi.
3 Expendens falſam monetam, an teneatur hac lege.
4 Emens bona fide nummos falſos, tenetur pena falſi.
1 Lege Cornelia. No. † Contra aurifi-
ces, qui faciūt aurū, ⁊
a argentū de minori liga, [a]q; ciuitas reqrat, vt puniā-
tur de falſo. Ad id qđ hic dr, argēteos nūmos adulte
rinos conflauerit. dic, cōflauerit. i. de nouo fecerit: alio mō cōfla-
uerit. i. factos ⁊ bonos deſtruxerit, hoc mō pōt puniri de falſo,
2 ſi facit doloſe, vt illos nūmos occultet. Tertio habes, † ꝙ qui pōt
phibere, ⁊ nō prohibuit, tenet̃ hac pena: ⁊ ratio pōt eſſe, quia face-
re nūmos adulterinos ledit principaliter Rēpub. ⁊ ideo cōſcij
debent iudicare, alias puniuntur, ſecundū ea que dixi ſ. tit. j. l.
vtrū. Vel dicamus ſpeciale in iſtis atrocioribus criminibus,
vt legis Iulie maieſtatis, l. quiſquis. in fi. C. ad leg. Iul. maie. ⁊
in crimine parricidij, d. l. vtrū. ⁊ in falſa moneta, vt hic, qđ dixi
3 in d. l. vtrum. magis placet. ¶ Quero, † vtrum[b] ille, qui expen-
b dit falſam monetam, teneatur crimine falſi? Hic videtur caſus,
ꝙ ſic, vt hic, in ead. lege exprimitur, ⁊c. tamen credo, ꝙ tunc de-
mum committit falſum, ⁊ incidit in legem Corneliam de falſis,
quando expendit nummos nominatos hic, ſcz plumbeos, vel
ſtanneos alias non incidit in legem Corne. de falſis, ſed punitur
extraordinarie. l. ſaccularij. circa prin. ⁊ ibi no. ſ. de extraordin.
cri. Et per hoc pluries feci euadere a pena legis Corne. de fal.

¶ Item

¶ Itē dicitur hic, dolo malo, ⁊c. quero, quare dicit, dolo malo?
4 Reſpon.† qꝛ poteſt emere quis bona fide cauſa calculandi rationem, ⁊ tunc non tenetur lege Coꝛne. de fal. tamen illi nummi calculandi non debent eſſe foꝛma publica percuſſi.

ADDITIONES.

a Alexā. ¶ Minoꝛi liga. Adde Bart. in l. lege Coꝛnelia. ⁊ l. qui falſam. j. eod. titu.

b Alex. ¶ Quero, vtrum. Uide do. Abb. in c. quanto. de iurein. vbi ſequitur hoc dictum: ſed pondera, qꝛ videtur ꝙ hic ponatur gratia exempli, quo caſu non reſtringitur regula. Saly. in l. ij. C. de fal. mo. ⁊ vide dominum Abb. in c. ad falſarioꝛum. extra de crimi. fal. que ſit falſa moneta, vide Bar. in l. qui falſam. j. e. Adde, ꝙ non punietur expendens falſam monetam, quam accipit ab alio, ſecundum Cyn. C. de fal. l. maioꝛem. ⁊ vide Cy. C. de fal. mo. in l. j. ⁊ adde do. Abb. in c. quanto. de iurein.

1 ☞ Syndici, qui accipiunt pecuniam vt aliquem falſo denuncient, tenentur pena falſi, eodem modo ciues, qui procurant, vt aliquis falſo denuncietur.

a §. **Qui delatoꝛem.** [a] Not. hunc §. contra ſyndicos comitatus, qui accepta pecunia aliquem† denunciant falſo. Item contra ciues, qui
1 faciunt aliquem denunciari falſo, vt teneātur pena iſtius legis. quod tene menti.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Qui delatoꝛem. No. ꝙ denunciatoꝛes non denunciantes delicta, pꝛout in veritate commiſſa ſunt: qꝛ incurrunt penā falſi. de quo per Bal. in l. duobus. §. fi. ff. de iure. ⁊ facit ad not. in l. diuus. ff. de cuſt. reo. ⁊ Bart. in l. ab accuſatoꝛe. §. nunciatoꝛes. ad turp. adde plene per Alex. conſi. ciiij. lib. j.

LEX X.

DEeo. Scilicet filio, vel ſeruo, ⁊ dicit gl. puta, Titio. ⁊ dic, ſ. patri, vel dn̄o. Hic dicitur, ꝙ cōmittitur in legem, ſed per quē, an per patrem, vel per filium? Dicunt quidā, ꝙ filius ⁊ ſeruus incidunt in penā: qꝛ filius adſcribēdo, acquirit ſibi, cū dicatur quodā modo bonoꝝ patris dn̄s: vnde eſt ſuum cōmodum. Item ſeruus ex hoc ſperat cōmodum. Alij dicunt, ꝙ tenetur illa pena pater vel dn̄s. Aduerte, iſta eſt veritas. pꝛima opinio habet locū, quādo pater ⁊ dominus non iuſſit, ar. j. eod. l. impuberem. §. itē non continetur. verſi. imo magis. Secūda opinio habet locum, quādo pater vel dominus iuſſit, ſecundum Jac. de Are.

☞ Notarius rogatus ſi confecit inſtrumentum pꝛo eo, cui ipſe poſtea ſucceſſit, illo poteſt vti, ⁊ illud conficere.

§. **Illud conſtat.** Hic eſt no. caſus, ⁊ mēti perpetuo tenendus. Op. j. de decurio. l. ij. §. in filijs. Gl. non reſpondet. Breuiter hic tractatur de odio, ibi de furoꝛe. Per iſtam† legē determinant doct. [a] vnā nota. queſt. Quidam notarius † fuit rogatus de quodam inſtrumento cuiuſdam Sempꝛonij: demū notarius, qui eſt rogatus, ſucceſſit illi Sempꝛonio, an notarius ille, qui eſt modo heres, poſſit illud inſtrumentum conficere? Cy. dicit, ꝙ ſic, ⁊ illo inſtrumento vti poteſt. Ita dicit Cyn. per hanc legem. Sufficit enim ꝙ ab initio fuit rogatus pꝛo alio, vt hic, quod tene menti.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Determinant doct. Si notarius rogatus ſucceſſit roganti, an poſſit illud inſtrumentum conficere? Certe ſic, qꝺ not. Jo. And. in regulis, cū quid. in mercu. in vj. dicit, quidam notarius pꝛocuratoꝛ meus, ad pꝛobādum de iure meo pꝛoduxit in iudicio inſtrumentum ſua manu ſcriptum, an valeat: Dic, ꝙ ſic, ſi inſtrumentum eſt confectū ante exercitium pꝛocuratoꝛis, Et idem ſi poteſtas neceſſitate ſui officij. Idē ſi pars non eſſet ſpecialiter nominata, ſed in conſequentiam. Et dicit, ꝙ iſta queſtio nō tangitur per aliquos in iure ciuili: ſed Pet. de Anch. ibi dicit, quod imo tangitur per Dy. in hac lege, vbi dicit eſſe caſum.

LEX XI.

1 ☞ Pater an poſſit conficere inſtrumentum de contractu filij, ⁊ quid contra.

1 **SI pater.** Per hanc legē, dicunt doc.† ꝙ ſi pater eſt tabellio, poteſt facere inſtrumentū pꝛo filio emancipato. Sed an poſſit cōficere inſtrumentū pꝛo filio [a] in poteſtate exiſtente in
a aduentitijs: Uidetur ꝙ ſic, ſicut poteſt in caſtrēſibus, vt hac lege. Circa hoc tamen dic, vt j. eod. l. impuberem. §. j. Sed cōtra hoc op. de l. parentes. C. de teſtib. Reſpon. ⁊ dico, ꝙ licet pater non poſſit teſtificari pꝛo filio, poteſt tamen tanquam notarius inſtrumentum filij ſcribere. Ratio, quia hoc inſtrumentum ſcribitur de mandato partium, ⁊ ſicut partes conſentiendo poſſunt patrem in iudicem, ⁊ in arbitrium eligere, l. quin etiam. ff. de arbi. ita poſſunt partes eligere patrem in notarium, que ratio ceſſat in teſte. Quero, an econuerſo filius poſſit eſſe notarius ⁊ inſtrumentum ſcribere de contractu patris: Text. videtur ꝙ non, ff. l. pꝛoxi. in pꝛin. qꝺ eſt verum in filio in poteſtate, vt ibi vidiſtis. De quo per Dy. in l. quid dicemus. §. fi. ff. de auth. tu. ⁊ in Spe. de inſtru. edi. §. poſtremo. ver. item ꝙ eſt domeſticum.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Inſtrumētum pꝛo filio. An pater poſſit cōficere inſtrumentum pꝛo filio, ⁊ ecōtra, vide ff. eo. l. j. §. inter filium. Et an filius in cauſa patris conficiat inſtrumentū, vide Spec. in titu. de inſtru. edi. §. inſtrumentū. ver. item ꝙ eſt domeſticum. ꝺ hoc iij. q. v. cōſanguinei. xxv. q. vj. c. in ſumma. ij. q. iiij. in ſumma iiij. q. iij. §. item. quod not. Jo. Andr. in Spec. in titu. de inſtru. edit. §. inſtrumentum. ver. quid ergo. ⁊ generaliter, an perſona domeſtica poſſit conficere inſtrumentum pꝛo domeſtico, ⁊ amico ſuo, vide Bal. in l. inſtrumenta. ad fi. C. de pꝛob. ⁊ vide in l. vxoꝛi. j. eod. Adde, an pater poſſit conficere teſtamentum, in quo filius factus eſt executoꝛ, Bal. conſi. ccxij. lib. j.

a §. **Et cum matri.** No. caſum. ꝙ filius poteſt cōficere inſtrumētum [a] pꝛo matre. Ratio, quia nō eſt in poteſtate matris, ſicut ff. pꝛoxi. dixi de filio emancipato.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Conficere inſtrumentum. Adde ꝙ videtur, ꝙ non: quia poteſt teſtificari pꝛo matre, l. parentes. C. de teſti. vnde inſtrumentum non ſcribitur, vt ibi dixi.

LEX XXI.

1 ☞ Mutatio nominis an fieri poſſit.

a **FAlſi nominis.** [a] Opp. C.† de mutat.
1 nomi. l. j. Reſp. debetis ſcire, ꝙ nomina imponuntur ad homines recognoſcendos. C. de inge. manu. l. ad recognoſcendos. Aut ergo iſta mutatio nominis fit frauduloſe, ⁊ ad alium decipiendum, ⁊ tunc mutans nomen punitur lege Coꝛnelia de falſ. Aut fit ob aliam cauſam, non frauduloſe, ⁊ tūc fieri poteſt, vt ibi. Nam quando quis mutat ſtatum, ſemper mutatio nominis fit, puta quando efficitur miles, vel doctoꝛ.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Falſi nominis. De iſta mutatione nominis, vide Bal. in rubꝛi. pꝛime conſti. Codi.

§. **Ordine.** Opp. ꝙ tanto tempoꝛe debeat vacare, quāto tempoꝛe pena durauit, vt j. ad muni. l. oꝛdine. in pꝛin. Sol. Dicunt quidam, hec intelligitur ſecundum illā, Alij dicūt, ꝙ aut fuit cōdenatus de crimine qꝺ infamat, aut de alio. Glo. iſta repꝛehēdit. quoniā lex Coꝛnelia, cum ſit publicum iudiciū, infamat. ¶ Ultimo gl. ſoluit, ⁊ dicit ſic, Ad nouum honoꝛem nō poteſt quis aſpirare, niſi tāto tēpoꝛe vacaret, quanto tempoꝛe durauit pena: ſed veterem vacantem incontinenti recuperat, cum pena ceſſauerit. Cōtra hāc ſol. videtur tex. in fi. vbi loquitur de honoꝛe creādo de nouo. Reſ. ꝙ licet poſſit creari decurio, intelligo tamē ꝙ debet vacare tāto tempoꝛe, quanto tempoꝛe pena durauerit. Ita intelligo legē iſtā. Sed op. ſi iſte eſt infamis, ergo nullo mō poteſt eligi ad dignitates, l. ij. C. de
a dignita. lib. xij. Gl. eſt in l. quid ergo. §. pena grauioꝛ [a]. ff. de his qui no. infa. intelligit, ꝙ pena fuit aucta, vel minuta, ita ꝙ videtur cum infamia diſpenſatum. Ita intelligit hunc tex. gloſ. ibi.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Pena grauioꝛ. Et gl. in l. ij. in pꝛin. j. de decurio. licet gl. cōtrarium ſenſerit in l. iij. in ver. certis rationibus. C. de infami. ⁊ Cy. in l. iij. in pꝛin. C. de infami.

LEX XLIIII.

1 ☞ Filius emancipatus non excuſatur pꝛopter iuſſum patris; ſed ſi ſit in poteſtate, ſic.

1 **FIlius.** No. ꝙ filius† emācipatus nō excuſatur pꝛopter iuſſum patris, ſed filius in poteſtate exiſtēs excuſatur, ⁊ etiam ſeruus. Dicam. j. ea. l. §. fi. vidiſtis. §. eo. l. j. §. inter filium.

1 ☞ Si notarius ſcribat inſtrumentum, ꝙ pertinet ad eum, ⁊ ad alium, id eſt, ad commodum ſuum, ⁊ alterius, an ſit illi ſtandum. Et quid ſi notarius ſcribat ſe ⁊ alium obligatos inſolidum, an huic inſtrumento credatur. nu. 2.

§. **Sequens queſtio.** Hic eſt not. §. Aduerte, pꝛo declaratione tex. quero, quādo aliquis adſcribit ſibi ⁊ Titio legatum, vtrum aliquid acquiratur Titio: Juriſcōſultus hic nō dicit. gl. determinat, ꝙ acquiratur ſibi, ⁊ Titio poꝛtio ſua, ⁊ poꝛtio alterius per ius accreſcendi. ⁊ iſtud eſt verū. Nam tex. videtur loqui, ꝙ legatū nō valeat, quando perſona illa in qua pꝛincipaliter conſiſtit legatum, ſubducitur tanquā falſo adſcripta: ſed quādo aliquis adſcribit ſibi, ⁊ Titio, perſona Titij non ſubducitur tanquam
1 falſo ſcripta. Et ex hoc habes ſol. multarum queſtionum.† No-
a tarius ſcripſit [a] inſtrumentū, quod pertinet ad eum ⁊ ad alium

id eſt, ad commodum ſuum, ꝛ ad commodũ alterius ſtabitur ne
illi inſtrumẽto? Reſpon. aut illud inſtrumentum reſpicit dire-
cto perſonam notarij per conſequentiam ad aliũ porrigitur, ꝛ
tunc in parte illa valet, vt puta, ſi ſtipularetur ſeruitutem fun-
do communi, vel aliquid aliud faceret, ex quo cõmodum debet
habere ſocius, licet non eſſet nominatus: ſed ſi notarius adſcri
beret nominatim ſibi, ꝛ alteri, ita ꝙ inſtrumentum ſubſtantiali-
ter in ſe, ꝛ in alio principaliter conciperetur, tunc quantũ ad ſe
2 nõ valet, ſed quantũ ad alium ſic. Caſus eſt hic nota. ¶ †Secun
do facit ad queſtionẽ quam vidi de facto. Quidã notarius ſcri-
pſit ſe, ꝛ alium eſſe obligatos inſolidum, queritur, an huic inſtru
b mẽto credatur? Certe contra ſe creditur, [b] alias non, l. non puta
uit. §. ſi quis ſua manu. ſ. de bono. poſſ. contra. Item in quantũ
iſtud inſtrumentum faceret pro ipſo notario, vt ipſe notarius
ex eo poſſit correum conuenire, iſtud inſtrumentum nullum ef-
fectum haberet, vt hic, ꝛ videbitis j. proxi. §.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Notarius ſcripſit. Quando notarius poſſit eſſe roga-
tus de eo quod ſibi committitur, vide Bar. in l. ex ſententia. de
teſta. tut. ꝛ in l. ſeruus communis. j. ſ. de ſtip. ſeruorum.
b Alex. ¶ Contra ſe creditur. Sed contra ſe valet l. impuberem.
j. e. in fi. ꝛ ibi Bar. ꝛ vide que ibi dixi, ꝛ que dixi in l. j. §. inter fi-
liũ. ſ. eo. Et ꝙ notarius poſſit ſcribere inſtrumentũ contra ſe, te
net Bal. in aut. ꝯ qui propriã. in fi. C. de nõ numerat. pec. ꝛ ꝙ nõ
poſſit in ſuũ fauorẽ ſcribere, tenet Bar. in l. j. C. de his q ſibi ad-
ſcri. ꝛ in l. ſi cõſul. ſ. de adop. ꝛ in l. ſeruus. de teſt. Adde, ꝙ nota-
rius poſſit ſcribere inſtrumentũ contra ſe, Bal. conſi. xliij. iij. li.

§. Maritus.

Hic eſt difficilis §. in tex. ꝛ diuiditur in
quinq; partes. Primo ponit thema, ꝛ
queſtionem. Secundo ponit duo euidẽtialia ad ſolutionẽ. Ter
tio ponit ſolutionẽ queſtionis. Quarto ponit vnum dictum con
tra ſolutionẽ, ꝛ illud ſoluit. Quinto ponit aliud dictum, ꝛ illud
determinat. Secunda ibi, reſpõdi. Tertia ibi, ergo. Quarta ibi,
an ideo teneri. Quinta ibi, an ideo non denegamus. ¶ Ad eui-
dentiam premitte, ꝙ ſi maritus manumittat ſeruum dotalẽ va
let manumiſſio: tñ ſoluto matr. tenetur mulieri reddere qcquid
eius occaſione ad eum peruenerit, vel dolo malo fecit, quomi-
nus perueniret, l. dotalem. ſ. ſol. mat. ꝛ l. ſi vero. §. j. ꝛ §. dabit.
eo. tit. Ita dicit Dy. ¶ Opp. ad primũ, ꝛ videtur ꝙ filius eman
cipatus ſe adſcribens teneatur: vt ſ. eo. l. j. in prin. Huius timo
re verſi. hic, ꝛ filium emãcipatum, legitur duobus modis. Uno
modo, ꝙ filius emãcipatus adſcribens ſe heredẽ poteſt petere
bonorũ poſſeſſionem ſcdm tab. ꝛ in hoc differt a patrono, vt hic,
ꝛ C. eo. l. j. licet quidam habeant eã pro ſcda, tũc ad prin. huius
legis reſpon. ꝙ ibi loquitur in legato: hic in hereditate, que erat
ſibi debita, ſi alius nõ inſtituatur. Unde ſecus puto, ſi hereditas
ſibi debita nõ eſſet. Nec ob. qd dicitur ꝙ filius põt preteriri: q2
licet poſſit preteriri, tamẽ ab inteſtato ſuccederet patri. Itẽ in-
telligo, ꝙ ſibi ſcribat illã partẽ tantum, quam ab inteſtato habe
ret: alias incideret in legem, ſicut quãdo ſibi legatum adſcribe
ret eadem ratione. Item legitur ſcdo modo d. verſi. ꝛ filium. vt
loquatur de bonorum poſſeſſione data filio patroni in bonis li
berti. De hac lect. non curo, teneatis primam. ¶ Item dicitur
hic in fi. ꝙ ille qui adſcribit ſibi cum onere fideicommiſſi, nõ po
teſt petere legatum. Contra ſ. de inoffi. teſta. l. Papinianus. §.
meminiſſe. § l. legatarius. ſ. de excu. tut. l. j. §. ſed ſi legatum. ſ. ſi
quis aliq. teſtari probi. vel legatario datur petitio, vt alij reſti-
tuat. Sol. Ibi delictũ legatarij non faciebat legatũ pro nõ ſcri-
pto: ſed faciebat ipſum legatariũ indignum, que indignitas nõ
attenditur, cũ alij debeat reſtituere: ſed hic legatũ efficitur pro
non ſcripto. Sed tunc op. quomodo pro nõ ſcripto remanet cũ
onere apud heredẽ, contra l. j. §. in primo. C. de cad. tol. Reſpõ.
veritas eſt, hic legatum primũ eſt pro non ſcripto, q2 preſumi-
tur teſtatorem hoc non dixiſſe, deducitur enim legatum tanquã
falſum: vt ſ. prox. §. merito remanet fideicõmiſſum, qd ab here-
de debetur: ſed in lege contraria legatum erat pro non ſcripto,
ex defectu perſone legatarij, non ex defectu volũtatis defuncti.

LEX V.

1 ☞ Ignoranti non parcitur in delicto falſi.
2 Falſum vere requirit dolum, non quaſi falſum.
3 Ignorantia excuſat a delictis, in quibus verus dolus requiri
tur.
4 Ualet ſtatutum, quo cauetur, ꝙ quis non poſſit allegare illius
ignorantiam.

Diuus.

a [a] Iſta lex tota tractat de iſto quaſi fal-
1 ſo. Not. † ex iſto prin. ꝙ ignoranti non
parcitur in hoc delicto. Cõtra hoc op. C. de his, qui
adſcribunt ſibi in teſt. l. pen. Rñ. ibi fuit ignorantia,
ꝛ priuilegium militie. Item opp. de l. j. C. de his, qui ſibi adſcr.
in teſta. Sol. ibi in filio emãcipato, in quo eſt ſpeciale. vt vidiſtis
ſ. l. proxi. in fi. Tertio op. ſic. falſum requirit, dolum, l. nec exem
plum. C. eo. ergo per ignorantiam debet excuſari ab iſto dolo,
l. ſi quis in graui. §. ſi quis ignorans. ſ. ad Syl. ꝛ l. ſi quis id
quod. §. doli. ſ. de iuriſd. om. iud. Cl. ſoluit. dicit enim, ꝙ non li-
cet ignorare iſtud edictum, ſed iſtas leges ſic. hoc nihil eſt dice-
2 re, quare dic† vt in d. l. nec exemplũ. C. eo. vbi dicitur, ꝙ falſum
requirit dolũ, q2 verũ eſt in eo, qd eſt vere falſum: ſecus in eo qd
eſt quaſi falſum, vt hic, ꝛ in l. j. in fi. ſ. eo. Et ſic apparet rñſio ad
3 alia contraria. † Nã ignorantia excuſata delictis, in quibus ve-
rus dolus requiritur: ſed in iſto delicto nõ requiritur verus do
lus, ergo ꝛc. Hic de hoc per Dy. in c. ignorantia. de reg. iur. lib.
4 vj. Ex hoc † habes, ꝙ valet ſtatutum, quo cauetur, ꝙ quis nõ poſ
ſit allegare ignorantiam illius ſtatuti. ſicut hic fit.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Diuus. Uide ad hãc l. Dy. in regu. ignorantia. de reg.
iur. in vj. in fi. prin. ibi ex hoc habes, ꝙ valet ſtatutũ quo cauet,
ꝙ quis non poſſit allegare ignorantiam illius ꝛc. Adde, ꝙ plus
videtur dixiſſe Bal. in l. i. ſub fin. ver. ſed an valeat ſtatutum. ſ.
de legib. videlicet, ꝙ valet ſtatutũ dictans, ꝙ quis non poſſit al-
legare ignorantiam. de quo late per Ro. in l. de pupillo. §. nun
ciationi. de ope. no. nun. ꝛ ad dictum Bart. hic, vltra iſtum text.
adde tex. quem omnino vide, in aut. in medio litis. §. pe. ꝛ tex. in
l. ſicut. in fi. C. de preſcri. xxx. an. ꝛ tamen vide Bal. in l. vnic. in
prin. C. de ca. tol. ꝛ tex. in aut. vt fa. no. conſti.

§. Scribere.

Uides ergo, ꝙ qui ſibi adſcribit per
filiũ, vel p ſeruũ, tenetur hac lege, hoc
eſt verum, qñ filius, vel ſeruus adſcribit eo mandante, vt habui-
ſtis no. ſ. eo. l. de eo. in princ. Sed op. verba edicti ſunt ſcripta
in perſonã. Dicunt enim, ſi quis ſua manu adſcripſerit, vt ſ. in
a prin. [a] ergo eũ qui facit per aliã non comprehendũt, l. aut qui ali
ter. in fi. ſ. qd vi aut clam. ꝛ dixi in l. hec verba. ſ. de adult. Rñd.
poſſumus dicere ꝙ iſta verba huius §. ſcribere. ſunt verba edi
cti diui Claudij, ꝛ hoc videtur ſentire glo. parua in ſeq. §. planc.
verſic. nec generalẽ, ꝛc. que eſt ſuper verb. dari. que dicit, ꝙ vſq;
illud durant verba edicti. ꝛ ſecundum hoc iſta non eſt interpre-
tatio Juriſcõſulti, ſed conſtitutio principis. Uel aliter, puto ꝙ
interpretatio Juriſcõſulti incipit hic, ſcribere autẽ, ꝛc. Ad con-
trariũ reſpon. ꝙ videtur facere per ſe, qui facit per aliũ ſcilicet
per fictionẽ, ꝛ ita dicit hic. Dicit enim videri, ꝛ ſic per fictionẽ,
non autem quod verbis comprehendatur, vt in contrarijs.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Supra. in princ. Et ad idẽ poſſet argui de tex. in l. ſi per
alium. in prin. ſ. ne quis eum qui in ius voc. eſt vi exi. ſed poteſt
reſponderi per Bar. in l. j. in prin. ſ. de eo per quem fac. erit. vi
delicet, ꝙ non cõprehendatur faciens per alium, niſi hoc ſit ex-
preſſe in lege cautũ. § vide qd no. Bal. i l. nihil. in pri. ſ. de ſicar.

§. Plane.

Uides, ꝙ ſpecialis ſubſcriptio pdeſt eſt eui
tandã penam, ꝛ ad capiendum relictũ: ſed
generalis ſubſcriptio prodeſt tantum ad penam euitandam.

1 ☞ Subſcriptio generalis facta a patre, vel domino, quo ad om
nia prodeſt filio, vel ſeruo: ſecus in extraneo ſubſcribente, niſi
quo ad euitandam penam.
2 Subſcriptio ſchedule fienda a partibus, qualiter fieri debeat,
vt teneat.
3 Notarius qui occupatus commiſit alij ad ſcribendum inſtru-
mentum, in ſubſcriptione dicit, que ſupra ſcripta ſunt inter ta-
lem, ꝛ talem ꝛc.
4 Notarius quando in fine inſtrumenti facit vnam ſubſcriptio-
nem, dicendo, ꝙ ſupra raſum, vel cancellatum ꝛc. debet facere
ſubſcriptionem ſpecialem.

1 §. Item ſenatus.

Not. quod generalis ſub-
ſcriptio pdeſt quo ad om-
nia, filio vel ſeruo ſcribẽte: ſecus in extraneo ſcribẽte, q2 nõ pro
deſt, vt hic, in verſ. qd tñ. ꝛ ſ. eo. l. j. §. inter filiũ. niſi ad euitandã
penã, vt ſ. eo. verſ. nec generalẽ C. eo. l. ſi teſtator. Iſtud pdeſt
2 † ad infinita. Aliquis ſcripſit vnã ſchedulã, in qua continentur
quedã facta in fauorẽ ſui, ꝛ in fauorem mei, ego ſubſcripſi me di
cens, omnia dicta approbo, ꝛ mea volũtate eſſe ſcripta dico, ꝛ cõ
a firmo: valet ne iſta ſchedula cõtra me? Rñd. non, [a] ſed debet ſe-
qui ſubſcriptio ſpecialis, hoc modo dicẽdo, qd factum eſt de tali
contractu inter me ꝛ talem approbo. Iſta enim dicitur ſpecia-
3 lis ſubſcriptio, vt dixi ſ. eo. l. j. §. inter filiũ. † Item quando no-
tarius eſt multum impeditus, ꝛ ipſe non poteſt ſcribere, põt alij
ſcribẽdum committere, ar. l. j. ꝯ. de offi. eius cui man. ꝛ iuriſco. ꝛ
C. de iure delib. l. fin. §. ſin autem dubius. ibi, vel ſubſcribere pre
pedit', ꝛc. Certe imo ſi ille notarius poſtea in fine ſe ſubſcribit,
dicendo, ꝙ omnibus que ſ. ſcripta ſunt, ipſe interfuit, ꝛ de illis
fuit rogatus, debet facere ſubſcriptionem ſpecialem dicendo,
omnibus que ſ. ſcripta ſunt inter talẽ, ꝛ talem: non autem debet
facere generalẽ, per hãc legem, niſi committeret filio ſuo, vt per
hanc

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

4 hanc legē. Item facit ad aliud, ꝙ† quando notarius[b] in fine in-
b ſtrumenti facit vnā ſubſcriptionem dicēdo, qđ ſ. raſum, vel can-
cellatum eſt, ⁊c. ſcḋm formam l. j. ſ. de his que in teſta. delen. Cer-
te eſt vtile, ⁊ forſan neceſſariū ꝙ faceret ſubſcriptionem ſpecia-
c lē, alias ſubſcriptio generalis[c] non porrigeretur[d] ad ea, de qui-
d bus eſſet dubium, an eſſent manu ſua facta per hanc legem.

ADDITIONES.

a Ale. ¶ Reſpon. non. Bal. contrarium tenuit in auč. ſi quis in
aliquo. verſic. vlterius dicamus. C. de eden. ⁊ vide Ange. ⁊ que
ibi dixi poſt Bart. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. de ver
bo. obl. vide Bar. in d. auč. ſi quis in aliquo. in verſ. certe, ſi ille
notarius poſtea in fine ſe ſubſcribit, dicendo ⁊c. vide Bart. in l.
quedam. §. nihil. ſ. de eden. ⁊ Innoc. in ca. quoniā contra. de pb.
⁊ Io. And. in ti. de inſtru. edi. §. inſtrumentum. in addi. que inci-
pit, in gl. ⁊ adde Bal. in auč. ſed nouo iure. C. ſi cer. petat. ⁊ vide
Bal. in l. teſtamēta. C. de teſta. ⁊ quod no. Bar. in l. cū ſententiā.
C. de ſent. ⁊ qđ ibi dixi. ⁊ in cle. j. de offi. deleg. ⁊ tenet Bal. cōtra
rium in auč. ſi quis. C. de eden. ⁊ Angel. in l. ſi ita ſtipulatus. §.
Chryſogonus. de verb. ob. vbi per ipſum vide de ſubſcribente,
an ſit idē ac ſi totā ſcripturam feciſſet. idem ponit in l. cum anti-
quitas. C. de teſt. Itē vide Domi. de ſancto Gemi. in c. ſi pro; te.
notab. j. de reſcrip. in vj. vbi vult fore ſatiſfactum ſtatuto requi-
renti propriā ſcripturā, ſi facta eſt per tertiam perſonam, de vo
luntate tamen obligati. Adde de ſubſcribēte ſe ſchedule, Pau.
de Caſ. cōſi. cccxxx. ⁊ cccl. Ro. cōſi. ccciij. Et de notario qui com
miſit alteri inſtrumentum ſcribendum, vide Pau. de Caſ. conſ.
ccxx. ⁊ Bal. conſi. lxxxv. ij. lib. ⁊ ccccxlij. iij. volu.
b Alex. ¶ Quando notarius. Et iſta intelligas, vt per Bar. l. j. §.
⁊ ideo. ſ. de his que in teſt. delē. ⁊ Bar. in l. ſi vnus. C. de teſta. ⁊
in l. fi. C. de edic. diui. Addo qđ no. Bar. in l. tabularū. §. j. q. mo.
teſt. aper. ⁊ vide tex. cū gl. no. in c. cum venerabilis. extra, de re-
lig. dom. qui etiā voluit, ꝙ vbi in aliquo inſtrumento eſt aliquid
ſuſpectum, nulla fides adhibeatur. ⁊ cōtra Bar. hic tenet Bal.
in d. auč. ſi quis in aliquo. C. de eden. Bal. in auč. cōtra qui pro
priam. C. de nō nume. pecu. dicit, ꝙ qui ſe ſubſcribit, videtur to
tam ſcripturam ſcripſiſſe, tex. eſt in l. cum antiquitas. C. de teſta.
Adde, ꝙ non ſtatur verbis notarij de cancellatione vel raſura,
vt voluit Paul. de Caſt. conſi. xxxviij.
c Poma. ¶ Subſcriptio generalis. De hoc, an ſufficiat genera-
lis ſubſcriptio. vel requiratur ſpecialis, vide que ponit domi.
Alex. in l. que dotis. in ver. ſed ſubdit, ibi Bal. ſ. ſol. matr. ⁊ vi-
de eundem conſi. clxvij. in princ. vol. ij ⁊ Fely. in c. quoniam con
tra. ver. limita ſexto. de probat. ⁊ Barb. in c. ſi quis preſbytero
rum. in v. no. de reb. eccl. non alic. ⁊ Iaſ. in l. cum antiquitas. ad
fi. C. de teſta. ⁊ Pau. de Ca. conſi. cccl.
d Alex. ¶ Nō porrigeretur. Circa hoc vide que dixi poſt Imol.
in l. que dotis. in fi. ſolu. mat. Et circa predicta ſcias, ꝙ ſubſcri-
ptio debeat eſſe vltimus actus, ⁊ per l. lū ſcriptura accipit per-
fectionē. ⁊ ideo ſi volo agere ex aliqua ſcriptura ⁊c. per aliū ſcri
pta vno tēpore, ⁊ ſubſcripta per te alio tpe, debeo facere mētio-
nē de tempore ſubſcriptionis, q2 ex tūc recipit vigorē cōtra te,
non a tempore quo fuit ſcripta. ⁊ ita inducebat Florentie ſemel
d. Nell. in l. hac conſultiſſima. in prīnc. C. qui teſt. fa. poſ. Ita re-
fert ibi Pau. de Caſt. Adde, qđ in ſimili no. Bar. in l. repetita.
ſ. de fide inſtr. ⁊ adde qđ no. dixit Bald. in l. ſi quis eum. §. ſed ſi
ſuo teſtamen. ſ. de vulg. ⁊ pup. vbi dixit, ꝙ ſi actus durauit per
plures horas, notarius in inſtrumento debet apponere horam
in qua contractus fuit habitus pro perfecto, non horam in qua
contractus habuit initium, quod nota. Et de eo qui pluries ſe
ſubſcripſit, vide tex. ⁊ gl. in l. Lucius. ſ. de liber. cauſ. ⁊ Spe. in
titu. de confeſ. §. j. verſic. quid ſi primo ⁊c. dixit cōtrarium eius,
qđ primo dixi. ⁊ adde qđ dicit Bar. in l. teſtamentum. C. de teſt.

§. Queri tamen debet. Pone caſum, quid ſi aliquis adſcri-
pſit ſibi de mandato teſtatoris: puta filius, vel ſeruus, qui neceſ
ſe habebant ei parere, an iſta neceſſitas obedientie eum excu-
ſet? Reſpondetur, iuſta excuſatio ⁊ honeſta eſt, vt excuſetur a pe
na, nō tamen habebit legatum. Tex. ibi, ſubſequendi, id eſt, obe
diēdi neceſſitas, ſubaudi, excuſet. Et ſic apparet, ꝙ loquitur in
filio, vel in ſeruo, qui habent obedire neceſſe, ⁊ in alijs que infra
dicentur honeſta, nunc reſpondet. Item ibi, ꝙ nō ſit conceſſum
quaſi dicat, ſatis eſt, ꝙ excuſentur quo ad penā, licet nō capiat le
gatum, vt probatur. C. de his qui ſibi adſcri. l. vlti. ⁊ ſ. §. proxi.
⁊ ſ. eo. l. proxi. in prīn. ⁊ not. ſ. eo. l. j. §. inter filium. cum ſeq.

a **§. Matri quoque.** [a] Ex hac ergo lege vos ha-
betis, qđ excuſatur a pena
falſi, qui ſibi abſcripſit propter generalem ſubſcriptionē: ſpe-
cialis vero ſufficeret etiā quo ad capiendū. vt ſ. §. plane. Item
propter neceſſitatem obediendi. Item propter iuris errorē, vt
in muliere, vt hic. in maſculo ſecus, vt vidiſtis. ſ. ead. l. in princ.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Matri quoque. Habes in tex. ꝙ mulier poteſt ſcribe-
re teſtamentum, licet in eo non poſſit eſſe teſtis, ⁊ not. Bar. j. eo.
l. impuberem. in prin. ⁊ tex. ⁊ ibi hoc not. Ang. in l. ſi quis lega-
tum. §. ſi patronus. ſ. eo. Item poteſt ſcribi per ſeruum, ⁊ filiū,
⁊ omnem infamem, vt ſ. eo. l. j. §. inter filium. Item poteſt quis
ſuum teſtamentum ſcribere manu ſua. l. ij. C. de his qui ſibi ad-
ſcri. per Bar. in l. ſeruus. ſupra, de teſt.

§. Si quis duobus. Op. ſ. e. l. j. §. ad teſta-
mēta. ⁊ ſ. ea. l. in princ.
Reſp. hic loquitur in eo, qui ſibi adſcripſit ſub conditione: in cō
trario ſi adſcripſit pure. Sed contra hoc op. j. eo. l. impuberem.
§. j. Reſpō. hic in eo, qui ſibi adſcribit ſub duabus conditioni-
a bus[a]: ideo parcitur ſibi quo ad penam, quo ad capiendū: ibi ve-
ro adſcripſit ſub vna conditione tantum, ⁊ hec eſt vera, omnes
alie ſol. que ponuntur in gl. diuinationem continent.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Duabus conditionibus. Not. ꝙ adſcribens ſibi ſub ge
minata conditione, non punitur. quod etiam ſequitur Lud. in l.
ſi vero. §. de viro ſol. mat. in iij. fal. ⁊ l. j. in prin. ſ. de verb. obli.
¶ P. Pau. P. Limita vt per Iaſ. in l. fi. in v. no. C. de pact.

LEX XLVI.

1 ☞ Celans aliquid ſimpliciter, vt nemini appareat, incidit in
penam falſi. Item qui extruncat bullas ex literis papalibus.
nume. 2.

a **Paulus.** [a] Vides hic in prin. ꝙ qui ſubtrahit
inſtrumentū, nō incidit in penā falſi,
niſi in teſtamēto: ſecus in alio inſtrumento. Cōtra j.
ea. l. in fi. ibi, ſurripuerint. Gl. ſoluit, ⁊ bene. Ex fur-
to ſolo nō incidit quis in penam falſi: ſed ſi quis furatur, ⁊ corrū
peret inſtrumentū ponēdo illud in ignē, vel alio modo deſtruit,
tunc pro quolibet inſtrumēto ſubtracto, ⁊ ita deſtructo, quis inci-
1 dit in falſum. ita loquitur finis. Item vides † in hoc §. ꝙ qui celat
b aliquid, vt verū nō appareat, incidit in crimē falſi. [b] Hoc debes
intelligere in eo, qui celat aliquid ſimpliciter, vt nemini appa-
reat. ſecus ſi celaret cōtra vnā perſonam tantum, l. iij. §. ſi quis
2 dolo. ſ. de tab. exhi. Item dicitur hic, reſignauit. No. † ꝙ quicū
que detrūcaret bullas de literis papalibus, vel de alijs literis,
in penam falſi incideret, vt hic. Non habetis hic alia.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Paulus. Vide que notantur, ⁊ que ibi dixi in l. in frau
dem. §. quoties, j. de iure fiſci. ⁊ qđ no. in gl. in l. ſi quis affirma-
uerit. ſ. de dolo. ⁊ ibi Bar. ⁊ quomodo poſſit criminaliter agi cō
tra ſurripientem inſtrumēta, vide gl. quā ibi ſequitur Bal. in l.
inſtrumenta. C. ad exhib. Et ad intellectum iſtorum vide Ang.
⁊ Imo. in l. j. ſ. de pub. iud. ⁊ quādo celans inſtrumētum punia
tur de falſo, vide plene Bal. in l. eū qui. C. eo. ⁊ in l. fi. C. de eden.
b ¶ In crimen falſi. Qui celat aliquid vt verum non appareat,
incidit in falſum adde bonum tex. in ca. olim. de reſcriptis. late
in capi. litet. extra eodem. ⁊ quod ibi no. in gl. j. magna.

LEX XLVII.

Cum quidam. Pro nō ſcripto. ergo iſtud
remanet apud heredes cū
onere ſuo, de quo dic, vt in l. filius. in fi. ſ. eo.

LEX XLVIII.

1 ☞ Vir tabellio poteſt inſtrumentum pro vxore conficere, non
autem teſtificari.

Vxori. [a] Not. ōt hic Dy. ex iſto prin. ꝙ vir tabel-
lio pōt † conficere inſtrumentum pro vxo
re ſua: ſed nō poſſet eſſe teſtis, tanquā domeſtica per
ſona. Rationem differentie inter teſtem ⁊ notarium,
xi ſ. eo. l. ſi pater.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Vxori. Maritus tabellio poteſt conficere inſtrumen
tum pro vxore, quod ſequitur Ang. in l. ſi pater. in fi. ſ. eo.
1 ☞ Teſtis qui vltro ſe offert, eſt ſuſpectus, ⁊ eius dictum non
valet.
2 Adſcribens ſe fideicommiſſarium, vel executorem in teſtamen
to, non poteſt poſtea recuſare: ⁊ dicitur executor datiuus.
3 Ingerens ſe licet preſumatur ſuſpectus, tamē probatio in con
trarium admittitur. cum non ſit preſumptio iuris, ⁊ de iure.

§. Qui ſe filio. Hic eſt no. caſus. No. tex. ibi con-
1 ſenſiſſe, ⁊c. No. † ex lege[a] noſtra, ar.
a optimū quod teſtis, qui vltro ſe offert, ſit ſuſpectus, ⁊ eius dictū
nō valet, vt hic, ibi, qđ vltro tutelā, ⁊c. Facit l. que omnia. §. j. ſ.
de procu. Dixi in l. poſt legatum. §. his vero. ſ. de his quib[9] vt
2 indig. Secundo not. arg. qđ dicit gl. † ꝙ ſi aliquis adſcribat ſe fi-
deicommiſſarium. ⁊ executorem in teſtamento, nō poteſt poſtea
illam fideicommiſſariam recuſare, ſecundum hoc ille qui ſe ad-
b ſcribit fideicommiſſarium, erit executor datiuus[b], nō executor

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

teſtamentarius, de quo executore datiuo loquitur l. iij. ſ. de al.
3 ⁊ cib. leg. Ultimo not. ꝙ ille qui ſponte ſe ingerit, † preſumitur ſuſpectus: tamen non eſt preſumptio iuris, ⁊ de iure: quia admittitur probatio in contrarium. Caſus eſt hic, ibi, ſi idoneus eſſe approbetur. Tene menti.

ADDITIO.

a Pom. ¶ Not. ex lege. Uide que plene no. ad Bar. in d. §. his vero. ⁊ ibi allegaui do. de Rota.
b Alex. ¶ Executor datiuus. Adde Bart. in l. ex ſententia. ſ. de teſta. tute. ⁊ quod not. Jo. And. de inſtru. edit. §. inſtrumentum. ver. quid ergo.

LEX XIX.

1 ☞ Delinquere qui inchoauit, ⁊ non perfecit, quia noluit, excuſatur.
2 Moneta falſa dicitur illa, que fabricatur a non habente poteſtatem fabricandi a Principe.
3 Moneta facta ab habente authoritatem, vt non dicatur falſa, debet eſſe talis in forma, qualis eſt in materia, deductis expenſis cudendi.
4 Monetam quis tenetur recipere pro eſtimatione taxata a publico alias punitur.

1 **QUi falſam.** Not. ꝙ ille qui inchoauit † delinquere, ⁊ non perfecit, q̃ noluit, excuſatur: ſecus ſi non perfecit, q̃ nõ potuit. De quo per doct. in l. ſi quis, nõ dicam rapere. C. de epiſ.
2 ⁊ cler. ⁊ dixi in l. qui ea mente. ſ. de fur. ¶ Quero, † que dicatur moneta falſa? Rñ. que non fit ab eo qui habet authoritatem fa-
3 ciendi a principe, l. ij. ⁊ vlti. C. de fal. mone. Secũdo † quero qualiter debeat fieri mõeta ab eo q habet authoritatem faciẽdi, ne alias dicatur moneta falſa. ⁊ adulterina? Inn. in c. quanto. extra
a de iureiur. dicit, ꝙ moneta debet eſſe talis in forma,[a] qualis eſt in materia deductis expenſis cudendi, ⁊ hoc obſeruat cõſuetudo. Sed tex. legis videtur dicere contra: quia moneta debet eſſe talis in forma, qualis eſt in materia, non deductis expẽſis cu-
b dendi. ⁊ ſic videtur, ꝙ expenſe cudendi debeant fieri de publi-
4 co,[b] l. j. circa prin. ⁊ ibi gl. ſ. de contrah. emp. Quero, vtrũ † aliquis cogatur recipere monetam pro ea eſtimatione, que taxata eſt a publico? Caſus eſt hic. ꝙ ſic, ⁊ ſi non recipit, punitur, vt eſt
c caſus C. de vete. numiſ. l. vlti.[c] lib. xj.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Talis in forma. Que dicatur falſa moneta, ⁊ qua pena puniatur eam expendens, vide Bar. ⁊ que ibi dixi in l. lege Cornelia. ſ. eo. Adde plene ipſum Alex. conſi. ciiij. j. vol.
b Ale. ¶ De publico. Iſta faciunt ad no. per Bar. in l. Paulus. de ſol.
c Alex. L. vlti. Adde omnino Bar. in l. fi. hic alleg.

LEX XXI.

1 ☞ Donans, vel obligans rem duobus, tenetur pena falſi, ſi eſt adiecta clauſula, ꝙ de dicta re nemini ius dedit ⁊c. vel dixit ſe alteri non donaſſe ⁊c. talis tenetur pena ſtellionatus.

a **QUi duobus.** [a]Opp. ſ. de crimi. ſtellio. l. iij. Breuiter, ibi vẽdidit rẽ alteri obligatã: hic vero vẽdidit rem alteri vẽditã. Et aduertatis, iſtã legẽ ego intelligo ſtricte, ꝓut ia-
b cet, ꝙ quis vẽdidit[b] rẽ † duobus in diuerſis ꝯtctib⁹: ſecus putarẽ,
1 ſi in duob⁹ diuerſis ꝯtctibus rẽ donaret, vel alios ꝯtctus faceret. Nã lz incidat in crimẽ ſtellionatus, l. iij. ſ. de cri. ſtel. nõ incidit
c in crimẽ falſi. ⁊ qd dico[c] de aliĳs ꝯtctib⁹, ꝙ nõ incidit in crimẽ falſi, eſt verũ, ſi nõ dixit aliquid de donatione prima, vel de obligatione: ſec⁹ ſi interrogatus dixit ſe nõ donaſſe, vel nõ obligaſſe alteri prius, ⁊ mẽtitus eſt: q̃ incidit in crimẽ falſi: vt j. eo. l. ſi a debitore. ⁊ ideo aduerte, ſi in inſtrumento eſt poſita illa clauſula, ꝙ dicta res nemini ius dedit, ꝓpter ꝙ preiudicium fieri poſſit ⁊c. tunc ſi alteri donauerit prius, vel obligauerit, punitur pena falſi, vt j. eo. l. ſi a debitore.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Qui duobus. Adde ꝙ hec lex nõ vẽdicat ſibi locum in infeudãte rẽ duob⁹, ſcdm Bal. ꝑ illũ tex. in c. ſi quis fecerit. quo tẽpore miles. ⁊ vide ad materiã huius legis Bal. omnino, in c. j. §. ſi facta. ſi de feu. defun. fue. cõtro. ⁊ intellige hãc legẽ qñ prim⁹ emptor non ceſſabat in ſolutione pretĳ, alias ſecus, ſm Cdof. q ita no. in l. vẽditor hereditatis. de her. vel act. ven. ⁊ refert Bal. in l. quoties. C. de rei ven. ꝑ hoc facit l. ꝗ diu. de diſtr. pi. Item non habet locũ in pignorãte rẽ duobus, ſm Bar. in l. ſi quis. ſ. de pig. act. Et vtrũ petens iterum debitũ ſolutũ, puniatur pena falſi. vide Bal. in l. j. C. de cõdi. inde. Itẽ limita vt per Ang. ⁊ Imo. in l. a diuo. §. ſi poſt. ſ. de re iud. ⁊ in §. ſed ſi emptor.
b Pom. ¶ Quod quis vẽdidit. Ad limitationẽ huius legis vide omnino Alex. in l. a diuo pio. §. ſed ſi emptor. ſ. de re iud.
c And. Barb. ¶ Et qd dico. Adde Bal. in c. cũ Joannes. de fin. inſtru. vbi limitat, niſi reuelaret illam obligationem vide ibi.

LEX XXII.

1 ☞ Pupillus non poteſt eſſe notarius, licet poſſit ad ſcribendum adhiberi.
2 Mulier poteſt adhiberi ad ſcribendum.
3 Pupillus non poteſt eligi notarius, vt poſt pubertatem, vel factus maior, officium tabellionatus poſſit exercere.

a **IMpuberem.** [a]Cppo. de l. pupillũ. j. de reg. iur. Sol. hic in eo pupillo, qui nõ eſt doli capax, nec proximus pubertati.
1 ¶ Quero, an pupillus † poſſit eſſe notarius? Dicunt quidã, ꝙ ſic, per hãc legẽ. Dyn. ⁊ aliĳ doc. dicunt ꝯ. Nã officium notariatus eſt publicũ officium, l. gñr. C. de tabula. ſed impuberes ad talia officia admitti nõ poſſunt, l. ij. §. impuberes. de iur. immu. ⁊ l. ij. in fi. de reg. iur. ergo ⁊c. Non obſt. hec lex: q̃ hic loquitur de eo, qui adhibebatur ad ſcribendũ, nõ ad publicandũ, ad qd põt adhiberi ſeruus: vt ſ. de teſt. l. ſeruus. ⁊ j. ea. l. ver. itẽ
2 nõ contineur. Itẽ põt † mulier adhiberi ad ſcribendũ: vt not. ſ.
3 eo. l. diuus. verſi. idẽ in filia. ¶ † Quero, vtrum[b] pupillus poſſit
b eligi notarius, vt poſt pubertatẽ, vel factus maior poſſit tabellionatus officium exercere? Reſpon. tex. ⁊ videtur velle, ꝙ tẽpore quo eligitur quis ad officium debeat eſſe idoneus, l. excuſantur. §. j. ſ. de excu. tut. ⁊ extra, de reſcrip. c. ſi eo tempore. lib. vj.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Impuberem. Uide Dy. ⁊ Bart. in l. j. §. ſi impuberes. ſ. ad Syl.
b Poma. ¶ Quero, vtrum. Et facit in ſimili l. ſi filius. de leg. preſtã. ⁊ facit quod dicit do. Pet. in c. ſi eo tẽpore. hic alleg. ſi quis facit teſtamentum, ſi poſtea cantat, an reconualeſcit.

1 ☞ Pater an poſſit adſcribere filio in poteſtate in aduentitĳs.

a **§ Si ei filio.** [a]Opp. ꝙ non inſpiciatur euentus, ſed ſufficit adſcriptio, l. ſi quis legatum. ſ. eo. in prin. Dicunt quidã. hic illud legatum erat quaſi conditionale: ibi purũ. Nihil eſt, quare dic, ibi adſcribebat directo ſibi: hic per obliquum. Ratio, q̃ qñ adſcribit directo, ſolum inſpicitur qd ſibi adſcribat, ⁊ nõ curatur, vtrũ ei queratur, vel nõ. Sed quãdo ſibi adſcribit per obliquum, ſenatus non inſpicit adſcriptionem, quoniã ſibi non adſcribit, ſed inſpicitur euentus an ei queratur, vel non. ¶ Uenio ad ꝯm, hic dicitur ꝙ filio emancipa-
1 to poteſt pater adſcribere. † Quero, vtrũ hodie[b] poſſit adſcribe
b re filio in poteſtate cõſtituto, in aduentitĳs, cũ patri non queratur proprietas? Quidã ꝙ ſic. Gl. in verb. in adoptionẽ. ꝙ non: q̃ ſaltẽ patri queritur vſuſfructus, quã gl. ſigna. Cõtra hãc glo. videtur qd no. ſ. de autho. tut. l. j. vbi videtur dici, q valeat quo ad proprietatẽ, non quo ad vſumfructũ, qd quidã dicunt, ſed nõ puto hoc verum. Cum enim nomẽ filĳ quaſi falſum ſubducatur, l. filius. §. ſequens. ſ. eo. nihil ex illo legato poteſt deberi alicui, vt ibi. Pro hoc facit text. j. ead. l. §. ſi dominus. vbi ille qui adſcribit, nullo modo debet ſuũ commodũ aſpicere. Fateor, tñ, ꝙ ſi pater adſcribendo filio dixiſſet, ita ꝙ ipſi patri non queraẗ vſuſfructus, tũc excuſatur pater, q̃ eſſet eadẽ ratio, que in emancipato. ¶ Uenio ad verſ. ſed ⁊ ſi ei. Opp. ꝙ inſpiciatur animus, non effectus, l. diuus. ſ. ad leg. Corne. de ſica. Glo. non ſol. Reſp. hic loquiẗ de quaſi falſo, qd non põt committi adſcribendo aliĳ, niſi adſcribenti queratur, ⁊ ideo cum ad perfectionem delicti requiratur euentus acquiſitionis, ideo inſpicitur euentus, non animus: ſed in lege cõtraria ad perfectionem illius delicti, ſufficit animus cum aliquo actu, vt colligitur ex verbis legis Corne.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Si ei filio. Per hunc tex. dicit Dyn. ꝙ ſi quis credens occidere hominem, occidit aſinum, non punitur, ⁊ fuit de facto ſm Angel. hic.
b Alex. ¶ Quero, vtrum. Pater non põt adſcribere pro filio in aduentitĳs, in quibus patri queritur vſuſfructus, ⁊ hoc, q̃ in cõſequentiã ſentit lucrũ. Ita habes hic gl. quã neſcio alibi. Et facit ad queſt. vtrum quando clericus adſcribit legatum eccleſie ſue, poſſit, ⁊ valeat. in quo ſcias, ꝙ licet clericus nõ poſſit eſſe tabellio, l. vniuerſos. C. de decu. libr. x. ⁊ c. ſicut. extra, ne cler. vel mo. tamẽ valeat ſi fuit, ſm Bald. in d. l. vniuerſos. bene facit l. ſi quis decurio. ⁊ ibi no. C. de fal. ⁊ ideo videẗ ꝙ tale legatũ valeat cũ clericus poſſit eſſe teſtis in cauſa eccleſie. c. cũ nũcius. extra, de teſtib. ⁊ ꝙ teneat, ⁊ non puniatur pena ſibi adſcribentium in teſtamento, tenet Paul. multum not. in c. cum inter. de re iudi, licet in contrariũ faciat gl. de qua hic, cum clericus in conſequẽtiam videaẗ lucrũ ſentire. Cogita. Et ad id, qd dixi de ſacerdote, vel clerico adde Bar. in l. ſeruus. ſ. de teſtam. Et gl. in c. vt officiũ. §. ad conſcribẽdas. in verb. premiſſa. de heretic. in vj. ot, ꝙ põt vetera extẽdere, noua facere nõ, poſtꝙ eſt cleric⁹ ⁊ Imo. in l. falſa. §. ſed ſi cui. ſ. de cond. ⁊ demon. ⁊ ibi dicit Bal. per illũ text. ꝙ tabellio effectus doctor, nihilominus tanquam tabellio poterit

poterit conficere inſtrumentum.⁊ Cyn.in d.l.ſi quis decurio.⁊ Bar.hic vide que dixi in l.j.§.inter ſtatu.ſ.Adde,an pena adſcribētis habeat locū i teſtamēto nūcupatiuo,Jo.And.in addi.ad Spe.in tit.de inſtru.edi.§.poſthumo.verſ.qd ergo.

1 ☞ Pater vt poſſit euitare penam,cum ſcribit teſtamentū,in quo filius eſt heres inſtitutus.

§.**Eadem ⁊ de filio** Dy.dicit hic,ꝙ quedam mulier habens generū,ex filia pmortua,inſtituit nepotē hrdē,iſto genero patre iſtius nepotis ſcribente teſtamentū:⁊ addit in fine,ꝙ teſtamentū ſcriberet ad ſenſum cuiuſlibet ſapientis:⁊ in eodē teſtamēto illuʒ nepotē heredē inſtituit.Iſte gener accuſabatur de falſo,q₂ adſcripſit hereditateʒ filio ſuo,dicit Dy.ꝙ dedit conſilium,tꝫ ꝓpter illa verba poſita in fine teſtamenti,pater qui ſcripſerat teſtamentum,adijceret illa verba,ꝙ filium,vel nepotē quoad teſtatricē inſtituebat ſub conditione,ſi emanciparetur ab eo patre,⁊ ſic euaſit penā pater adſcribēs.ita dicit.Dy.Aduerte,mihi videtur,ꝙ cum ipſe pater prius incideret in quaſi falſum,Dy.dedit ſibi cōſilium,ꝙ incideret in veruʒ falſum,nam ꝑ illa verba,quod teſtamentū ſcriberet ad ſenſum ſapientis iſta extrinſeca non poſſunt addi,vt dixi plene in l.illa inſtitutio.ſ.de hr.inſti.⁊ l.ex ea parte.in prin.ſ.de verb.ob.⁊ no.in l.ſi mandato Titi.mand.in fin.⁊ ideo apponēdo illa verba,incideret in verum falſum.Sed rectius conſilium eſſet,ꝙ ipſe emanciparet filiuʒ ſuū ante aditam hereditatem,⁊ ſic cū ſibi patri nihil quereret,non incideret in falſum,nec puniretur,⁊ hoc vult dicere tex.i iſto §.⁊ de filio poſtea emancipato ⁊c.

§.**Qui codicillos** Opp.per confirmationē codicillorū mihi nihil acqritur,cuʒ codicilli remaneāt firmi,vt Inſtit.d cōdi.§.ſed cū ante.Sol.hic loquitur ſecundum iura antique,ſecundū que codicilli ante facti erant nulli,niſi expreſſe cōfirmarentur:hodie vero cū per confirmationem adſcribenti nihil queratur,nō incideret i crimē falſi.❡ Venio ad verſi.hec ita.Quero,qd vult hoc dicere ⁊ oppo.ꝙ ſiue volēte,ſiue nolente teſtatore,illa adſcriptio nihil valeat.l.diuus.ſ.eo.Quidā dicunt,ꝙ iſte verſ.hec ita,nō debet eſſe hic.Alij dicunt,ꝙ debet eſſe,nec debet vacare,⁊ reſpōdent ad cōtraria,quod iſta talis ademptio libertatis,ſi eſt facta ſine teſtatoris volūtate,ſeruo nō nocet,⁊ incidit in penā adſcribēs.Sed ſi eſt facta cū domini volūtate,valeat quoad pīudiciū ſerui,non quoad commodum adſcribentis,hoc tamen placet,ſi de voluntate domini probaretur aliter,quam per illam adſcriptionē.Nam cū illa adſcriptio ſubducatur,vt falſa,nō poteſt ꝓdeſſe adſcribenti,nec alteri,l.filius.§.ſequens.ſ.eo.

1 ☞ Adſcribens in teſtamento,contra actum pro ſe,incidit in penam falſi,ex ſententia ſenatuſconſulti.

§.**Qui liberti** Quid vult dicere ꝙ nō tenet verbis,ſed ſententia ſenatuſcōſulti.Glo.decit,ꝙ verbis tenentur illi,qui adſcribunt res eſtimabiles,ſed libertas non eſt res eſtimabilis:ergo,⁊c.Contra hoc facit ſ.pri.vbi ille,qui adſcribit libertatē tenetur,licet libertas ſi res ineſtimabilis,libertas.ſ.de re.iu.rn̄ ergo aliter,in ſenatuſcōſultū in

1 cidit ille,q ſibi adſcribit in teſtamēto † legatū.vel fideicōmiſſū vel aliquid pertinens ad vltimā voluntatē:ſed aſſignatio liberti nō proprie pertinet ad vltimam voluntatē,l.aſſignare.ſ.d aſſigna.lib.ergo,⁊c.⁊ ideo dicerē,ꝙ ſi aliquis adſcriberet in teſtamēto contractū ꝑ ſe,ꝙ ipſe incideret in penā falſi ex ſententia ſenatuſconſulti,non ex verbis,vt hic.Facit qđ not.in l.heredes palam.in fi.ſ.de teſta.

1 ☞ Natura caſus datiui,ſibi adſcribit.
2 Notarius poteſt cōficere inſtrumētū,in quo ipſe alteri obliget
3 Pater an poſſit ſcribere inſtrumentum pro filio.

§.**Qui autem** Quero,quomodo non tenetur verbis,nonne ſibi aliquid adſcribit:Reſpon.text.in l.j.§.ad teſtamenta.ſ.eod.⁊ l.diuus.in princ.ſ.eo.loquit de eo qui ſibi adſcribit legatum,vel fideicōmiſſum:ſed exheredatio non eſt legatum,vel fideicommiſſum ergo ⁊c.Preterea

1 natura caſus† datiui,adſcribit ſibi,⁊c.eſt vt ſignificet ꝑ modum acquiſitionis:ſed ille qui adſcribit exheredationem,non ſibi adſcribit aliquod poſitiuum,ꝙ acquiritur:merito nō continetur

a verbis nec ſententia.Vlti.notandum[a] † ex hoc tex.Dy.dicit,
2 qđ notarius[b] poſſit inſtrumentum ſcribere,quo ipſe obligetur
b alteri,non quo alter obligetur ſibi.Facit l.vxori.§.j.ſ.eo.l.non putauit.§.ſi quis ſua manu.de bonor.poſſeſ.contra tab.⁊ quia ei contra ſe eſt adhibenda fides,l.Publia.§.fin.ſ.depoſi.An

3 † autem pater notarius poſſit ſcribere inſtrumentum pro filio,dixi,ſ.eodē.l.ſi pater.⁊ tangitur per Dyn.in l.qđ dicimus.in fin.ſ.de aut.tut.

ADDITIO.

a Poma.❡ Vlti.no.Et ꝓ hoc facit l.ſciendū.in verſi.qs ſe ſcripſerit ſ.de verb.ob.⁊ ibi no.Ang.in repe.i princ.⁊ ceteri Moderni ſequuntur,⁊ maxime dom.Alexan.quem omnino videas.

b Alex.Qđ notari⁹.Notarius poteſt ſcribere inſtrumētū cōtra ſe,⁊ vide qđ no Bar.in l.filius.§.ſequēs queſt.ſ.eo.Et quid ſit i teſtamento,vide Bar.in l.ſeruus.ſ.de teſta.⁊ adde q̄ no.voluit Bar.l.ex ſnia de teſt.tut.⁊ in l.ſeruus communis.ſ.de ſtip.ſer.

1 ☞ Falſum quot modis dicatur.
2 Statutum,ꝙ damnatus de falſitate non admittatur ad officiū intelligitur de falſitate ſtricte.

a **Quid ſit falſum** [a] Alias eſt,immutet,⁊ tūc eſt plana alias ſi imitetur,⁊ tunc expone,q₂ conat literas facere eadem forma,qua facit alius,⁊ ſubſcribere nomē ſuum,

1 ſm ʒa de Are.❡ Op.† omnis imutatio veritatis eſt falſum,vt
b in aut.de inſtr.cau.⁊ fide circa prin.Rn̄.falſum[b] vno modo dicitur largiſſime,⁊ iſtud eſt omne,qđ nō eſt verū ſiue doloſe dicatur ſiue ſine dolo,⁊ hoc modo ſumunt dialectici,⁊ probatur i l.ſi is,qui ducēta.§.vtrum.ſ.de reb.dub.Secundo modo dicitur falſum large,omnis immutatio veritatis que i ſe habet dolum.d.aut.de inſtr.cautel.⁊ fide.circa prin.Facit l.nec exemplū.C.eo.⁊ hoc modo loquēdo omnis ille,qui committit dolum.poſſet dici,ꝙ committat falſum:ſed hoc non eſt verum quantum ad accu

2 ſationem de falſo.Tertio modo dicitur falſum ſtricte,⁊ tunc illud dicitur tantū falſum,qđ incidit in aliquod caput legis Cornelie de falſis.Caſus eſt hic.Vnde nō puto,ꝙ ꝓ quolibet dolo ⁊ qualibet deceptiōe quis incidat in falſum,vt puniat lege Corne.de fal.vel in capitulis expreſſis in hoc tit.Et puto,ꝙ ſtatuta que dicunt ꝙ condēnatus pro falſitate,non admittitur ad officia ⁊ ſimilia,debeant intelligi de condēnato pro falſitate ex aliquo capitulo,quod numeratur in hoc titulo.

ADDITIONES.

c | Pom.❡ Quid ſit.Adde Sal.i l.nec exemplū.C.eo.⁊ vide Jo.de Imo.in conſi.ciij.ad qđ alleg.iſtū tex.cum dico Bar.⁊ vide gl.in c.ne quis arbitretur.xvij.q.ij.que melius loquitur,⁊ vide gl.in c.in memoriam.xix.diſt.⁊ l.nec.exemplum.C.de fal.

b Alex.❡ Rn̄.falſum.Quid ſit falſum,adde Bar.i d.l.nec exemplum.⁊ Bal.in d.§.vtrū.per illū tex.dicit,ꝙ large inſtrumētū ſimulatū dicitur falſum,qđ etiā intelligit procedere in ſtatutis cuius contrariū ſentit hic Bar.Et an nō ſolenne.⁊ falſum equiparentur,vide qđ no.Bal.in l.nō dubiū.i vij.op.C.de teſta.Et ille qui dicit tibi falſum dicis,non dicitur tibi inferre iniuriam q₂ non intelligitur,ꝙ dicis ex propoſito falſum.ſm Saly.i l.de tutela.C.de in integ.reſti.min.Adde ꝙ quis poteſt etiam mētiri ſine dolo.ita dicūt Moder.in l.quis ſit fugitiuus.§.idē Celius.ſ.de edil.edic.vbi vide.Adde Alex.conſi.xij.lib.j.

LEX XXIIII.

1 ☞ Deſiſtere ante ſententiam in crimine falſi licet.
2 Mandans ⁊ faciens poſſunt in eodem libello accuſari.
3 Inſtigatio nō releuat accuſationem a pena,niſi accuſaret ex neceſſitate officij,vel fuiſſet facta perſonis,quib⁹ veriſimiliter deberet credi.
4 Syndici communitatis denunciantes maleficia ad alterius inſtigationem,quando excuſantur.
5 Iudex in ſententia qua reū abſoluit,poteſt accuſatorē condēnare.ſtante ſtatuto ꝙ non probans accuſationem cōdemnetur.

Athaletus. In crimine falſi pōt quis libere deſiſtere ante ſniam ſm glo Et in hac lege ponit Dy.caſuʒ.Quidā inſtituit duos in xi.vncijs,filiā in vna,Athaleto reliquit libertatem Itē duas vnicas dandas ab illis heredibus.Cetera ſunt clara.❡ Op.de l.poſt legatū.§.an libertas.ſ.de his vqb.l idi.Soo.ibi tulit teſtimoniū:hic vero dixit quedā verba,ſ.ſe ꝓbaturum

1 qđ tamē non fecit.Item† op.ſ.ad Turpil.l.j.§.incidit.Rn̄.dic gl.ſpeciale in hoc crimine,vt ante ſniam licet deſiſtere.Iſta eſt vera licet gl.videat aliter dicere in l.Lucius.ſ.ad Turpil.⁊ ibi dicā.❡ Itē op.de d.l.poſt legatū.§.ſunt qui putāt.ſ.de his qb vt indi.Rn̄.legē iſtā intellige,ꝙ ibi perſeuerauit vſqꝫ ad ſniam

2 hic nō.❡ Ex hac lege† no.primo ꝙ videtur hic eſſe caſus illius queſtionis,an mandans,⁊ fieri faciēs poſſint in eodē libello accuſari.Et hic videt caſus ꝙ ſic,q₂ inſcribit ſimul ⁊ ſemel,ꝯ ſcriptore.⁊ ꝯ Proculū coheredē.Pro hoc l.nihil.i l.ſi.ſ.de adul.⁊ ꝑ doc in l.j.C.ſi reus,vel accuſ.mor.fue,❡ † Secūdo no [a] ꝙ inſtigatio ſerui nō releuat accuſatorē ii pena,qđ tene mēti:ſec⁹ eſſet in eo qui accuſaret ex neceſſitate officij:q₂ tūc iſte inſtigationes cū a calumnia releuarent,l.tutor.ſ.de his qb.vt indi.Itē tuto,ꝙ ſecus eſſet ſi iſte inſtigationes fuiſſent facta a perſonis,

b quibus deberet veriſimilter credi[b],l.qui cum maior.§.pe.⁊ fi.
3 de bo.lib.⁊ iſta † pro ſyndicis cōmunitatis,qui denūcicant maleficia ad aliorum inſtigationem.debet enim eis inſtigantibus

3 credi,vel non credi,ſecūdum qualitatem perſonarum.†Tertio
no.in hac lege caſum iſtius queſtionis,dicit ſtatum,ꝙ qui nō ꝓ
bauerit accuſationem condemnetur in decē libris.vtrum in ea
dem ſententia qua abſoluit reum,poſſit iudex condēnare accu
ſatorem.Caſus videtur hic quod ſi,ibi,pronunciauit,⁊ Maximi
partem ⁊c.Ad quod facit C.de calum.l.j.

ADDITIONES.

a Alex.¶Secundo no.Utrū inſtigationes releuent accuſatorē
a pena.Quod not.pro ſyndicis cōmunitatis,qui inſtigati denū
ciant.Et not.gl.in l.Polla.ꝺ his qui.vt indi.Et iſtis omnib'
adde Bar.poſt gl.in l.athletas.§.calumniator.ſ.ꝺ infa.Utrū
autem ſi iudex inquirat ad denunciationē,ſyndici faciat litē ſuā.
ſicut ſi motu ꝓprie inquireret:Bal.videt velle ꝙ ſic.in l.j.§.ſi
preſes.ſ.de magi.cōue.qꝺ no.licet contrariū videatur expreſ
ſum in l.ij.§.ſi publico.ſ.de adult.Et dicit Cyn.ibi,ꝙ fama,ſeu
indicia,releuent iudicem quātumcūq; indebite procedentē,⁊ ī
quirentē,vt ibi ꝑ eos in xij.q.Et dicit Bal.in l.fi.C.de ꝓba.ꝙ
ſemiplena probatio releuat accuſatorē a calumnia,niſi reus cō
trarium plene probet.Et dicit Bal.in l.fi.C.de teſti.ꝙ teſtes ex
aminati extra iudiciū ꝑ ſyndicū,ſuper inquiſitione ſua,nullā fi
dē faciunt iudici,ipſum tamen excuſant.allegat gl.paruā.quā
reputat multū not.in l.ſi ea queſt.in verb.haberet.C.de his qb
vt indig.dū dicit,in domo,nō in iudicio.Et de iudice per calū
niam inquirente,vide Bal.in l.j.C.de re iudi.

b Alex.¶Credi.Et not.Bar.in l.j.in prin.in fi.ſ.ad Turpil.

LEX XXV.

1 ☞Nuncij facientes falſas relationes hac lege puniuntur.
Actio in factum oritur ex publicis iudicijs.

a Qui nomine[a] Nota † contra nuncios faci
1 entes falſas relationes,⁊ ci
tationes falſas,puniunt enim hac lege.Secūdo not.
ꝙ ex iudicijs publicis oritur actio in factu; ciuiliter
vt hic,⁊ l.nec quicquam.ſ.pro ſoc.

ADDITIO.

a Alex.¶Qui nomine Allegatur iſta lex per Guid.de ſuza.ꝙ ſi
aliquis ſe fecit notarium qui non erat,tenetur omnibus rogan
tibus eū de inſtrumentis ad intereſſe.facit ī.eo.l.§.fi.C.de ta
bu.l.generali.⁊ l.ſi.C.de magi.cōuen.Itē not.ꝙ nūcius curie,
citans aliquē falſo,ſine mandato iudicis,ſimiliter puniatur pe
na falſi criminaliter,⁊ ciuiliter ad intereſſe partis citate,vide
Cyn.Bal.⁊ Sal.in l.fi.C.de qui.rei s.⁊ qꝺ no.per Moder.In
ſti.de act.§.quadrupli.Et adde ꝙ in citatiōe debet apponere,
de commiſſione iudicis,⁊ ſufficeret eius ſigillū,ſecūdū Inn.ī c.
quoniā.de ꝓba.vide Bart.⁊ que ibi dixi in l.j.§.cura.ſ.ꝺ offic.
prefe vrb.dici tamē Inno.in d.c.quoniā contra.in verſi.citat.
ꝙ ſi de relatione nuncij publice apparet,ſufficit,licet non appa
reat de commiſſione.Et quod requiratur commiſſio iudicis,te
nere videt Bar.⁊ Iaco.de are.in l.cū clericus.C.de epiſ.⁊ cler.
¶Claud.de Sey.Nunquid autem ſi aliquis fecit preceptū no
mine princip.cum mandatum non haberet,⁊ fecerit ſine dolo,
non aſſerens ſe mandatū habere a principe an puniatur iſta pe
na,vide text.ꝙ nō,in cap.in cauſis.de elect.⁊ ibi Panor.vide
Alex.in l.ſub pretextu.j.C.de tranſact.

LEX XXI.

Si quis patris, No.dicit gl.ꝙ ꝓpter
delictū patris aufert
hereditas nepoti.Contra dicit gl.ſ.de ſena.l.emanci
patum.in fi.⁊ de in ius voc.l.adoptiuum.in fi.Gl.nō
ſol.Dol.vt not.ſ.de iure patro.l.diui.⁊ per Dy.in c.nō debet
quis.de reg.iur.lib.vj.

LEX VIII.

1 ☞Unius teſtis dicta in vna cauſa,faciunt fidē contra eūdez
teſtem teſtificantem in alia cauſa.
2 Ultimo dicto teſtis facto cum tormentis ſtatur.⁊ nu.4.
3 Teſtis poteſt ſe incontinenti corrigere,ſi iuſtam cauſam corre
ctionis alleget,⁊ hoc iudici videatur.
4 Quando teſtis variat in dictis,an ſtetur primo,vel ſecundo.
5 Teſtimonina falſa que dicātur,que varia,⁊ que diuerſa.
Teſtis non dicitur varius,quando variat circa aliquas demon
ſtrationes,vt circa pronomen,vel agnomen:ſecus ſi variat cir
ca locum,vel tempus contractus,vel delicti.
6 Teſtis ꝓductus,⁊ examinatus in vna cauſa,ſi in alia cauſa ſu
per eodē articulo examinatur,⁊ dicat,dico ꝓut dixi in alia cau
ſa,an valeat.eſt in arbitrio iudicis.
7 Dictum teſtis primū etiam non publicatū,debet teſti,qui ſe
cundo examinatur,eo requirente,exhiberi.
Teſtis in ſecūdo teſtimonio dicat prout ſibi videtur.modo,⁊ ſi
apparuerit aliter dixiſſe in alia cauſa,ex nunc corrigit,⁊c.
8 Teſtis quando dicit extra iudicium,ſcio hoc tantum,⁊ nō plus,
ꝙ ſcribatur eius dictum coram teſtibus.

9 Diuerſitas inter vnū teſtem,⁊ alium reducitur ad concordia;
ſecus vnius eiuſdem.

a Hos qui,[a] Hec lex diuidit ī tres partes.Pri
ma loquit de eo,q dixit varia ⁊ di
uerſa teſtimonia.eodē tempore,⁊ corā eodem iudice,
⁊ in eadem cauſa.Secunda loquit de eo,cuius teſti
moniu variat ab eo,qꝺ alias dixit extra iudiciū.Tertia de eo,
cuius teſtimoniū ſuum variat ab alio eius teſtimonio,ꝙ alias di
xit in alio iudicio.Secūda ibi,⁊ cū qui cōtra ſignū.Tertia ibi,ꝺ
impudētia eius.¶Op.ꝙ tertiū reſponſum ſit ſuperfluū,cum
dicat idē ꝙ in primo.Gl.vult dicere:ꝙ in j.rñſo,dixit teſtimo
nia varia,⁊ diuerſa,pro eadē parte,ſup diuerſis articulis;ſed ī
tertio reſpōſo dixit varia,⁊ diuerſa teſtimonia ꝓ diuerſis parti
bus.ſ.pro actore,⁊ reo,in eadem tamē inſtantia vel dic,vt dixi
diuidendo,principiū legis loquitur,quādo dixit varia teſtimo
nia,⁊ diuerſa in eadē cauſa,inter eaſdem ꝑſonas:ſed tertiū rñ
ſum loquit,quādo variauit inter perſonas diuerſas,in diuerſis
1 cauſis,ſeu īſtātijs,qꝺ eſt no.† qꝛ licet acta facta in vna cauſa nō
faciant fidem in alia cauſa,inter diuerſas perſonas,vt no.ī l.is
apud quē.C.de ede.tamē dicta vnius teſtis in vna cauſa faciūt
b fidem[b] cōtra eundē teſtificantē in alia cauſa,ꝙ tenet Inn.extra,
de teſti.c.veniēs.¶Ad ſecūdū rñſū opp.ꝙ debeat ſtari vltimo
dicto,vt ſ.ꝺ adul.l.ſi poſtulauerit.§.ratio.verſ.ſed ⁊ ſi negaue
2 rit.Breuit,† ibi vltimū dictū eſt factū cū tormētis:ideo illi vlti
mo dicto ſtat:hic vero ipſe idē ſine tormētis variauit.¶Item
c op.[c] ad idem,teſti licet in cōtinenti ſe corrigere,vt no.in aut.ꝺ
teſti.§.qꝛ vero.in gl.mag.⁊ eſt caſus extra,ꝺ teſti.cog.c.ꝑterea.
3 Reſpō.† ꝙ teſtis pōt.ſe incōtinēti corrigere,ſi iuſtā cauſa; er
roris,⁊ correctiōis alleget,⁊ hoc iudici videat:ſed qñ ſimplicit
dicit diuerſa,nec dicit hoc ſe facere animo corrigēdi,tūc habet
teſtis variās:ideo punit,ita debetis intelligere noſtrā.⁊ l.q fal
ſo.ſ.de teſti.¶Opp.ad idē,⁊ videtur ꝙ debea ſtari primo di
cto,⁊ dictū ſuū ſm non eneruat nec primū tollit,l.gñaliter.C.ꝺ
nō nu.pe.⁊ extra,de teſti.c.ſicut.Rñ.ibi ſm dictū teſtis fuit dic
tū poſt publicationē,⁊ extra iudiciū:nō in forma teſtimonij:lex
ro noſtra hic loquitur,qñ vtrūq; dictū fuit in iudicio,⁊ in forma
4 teſtimonij.Et ideo † pro declaratiōe[d] preſentis materie debe
d re aſſumere ſic,Qñq; teſtis variat in eadē cauſa,⁊ inter eaſdē ꝑ
ſonas,⁊ tūc aut ſm dictū eſt cū tormētis,⁊ ſtat ſecūdo.Aut ſine
tormētis,⁊ tūc aut dicit hoc animo ſe corrigēdi,aut nō vt patet
ex predictis.Qñq; teſtis variat in iudicio ab eo qꝺ dicit extra
iudiciū aut primo teſtificatus eſt in iudicio,ſecūdo dicit cōtra
riū extra iudiciū,⁊ tūc ſtat primo dicto,d.l.gñaliter.C.ꝺ nō nu.
pe.⁊ d.c.ſicut.extra,ꝺ teſtib.Aut primo dicit extra iudiciū poſt
e ea[e] cōtrariū dic in iudicio,tūc punit vt falſarius:vt hic in ij.re
ſponſo.Aut profert varia † teſtimonia,⁊ diuerſa,⁊ inter diuer
ſos,⁊ tūc punit vt falſarius,vt hac l.in iij.rñſo.⁊ ita intelligas
5 ¶Quero,† que dicatur teſtimonia diuerſa.Quidā dicūt.i.fal
ſa.Uel dic.i.varia,vel .i.aduerſa.Ita dicit gl.Pro hmōi ꝺcla
ratiōe debes ſcire,ꝙ falſa teſtimonia dicunt,qñ cōtra veritatē
qs dicit falſum doloſe.Uaria teſtimonia ſunt,qñ vnum dicit in
vno articulo.in alio articulo aliud dicit.De his duobus ponit
f in d.l.qui falſa.⁊ intellige,ꝙ ſit iſta varietas circa ipſum nego
tiū[f] principale,vel circa circūſtātias ipſius negotij principalis.
Nā ſi iſta varietas eſſet circa aliquas ꝺ mōſtratiōes,vt circa ꝓ
mē,vel agnomē,vni' ex partib':vel circa locū originis vni' ex
g partib',nō diceretur[g] propter hoc vari' teſtis,ar.l.his verbis
in fi.ſ.de here.inſti.⁊ l.de.de reb.du.Sed tūc diceret vari' quā
do variaret circa locū cōtractus.vel etiā circa tēpus cōtract'
vel ꝺlicti.Ad qꝺ facit,qꝺ no.C.ꝺ teſtib.l.teſtiū.⁊ l.ob carmē.†
in fi.ſ.de teſti.Aduerſa ⁊ cōtraria dicūtur dicere illi,qui dicūt
in cōpatibilia,vt puta in vno articulo dixit vnū,in alio articulo
dixit aliud,qꝺ eſt īpoſſibile cōcurrere cum primo.Facit ad hoc
qꝺ not.ꝑ Inn.extra de teſti.c.ꝑterea.in fi.⁊ in Specu.ꝺ teſt.§.
primo,verſic.item ꝙ teſtes ſunt vrij.⁊ verſi.item quod aliquid
¶† Quero ꝓ declaratione,[h] teſtis depoſuit ſemel ſup vno ar
ticulo,⁊ producitur iterū in alia cauſa ſuper eodē articulo,vtrū
ſibi ſufficiat dicere,dico me tantū ſcire,quantū dixi in alia cauſa
an valeat tale teſtimoniū:vel dicit,dico ꝙ dixi in tali alia cauſa,
Breuiter,hunc punctū non reperio tactū,ſed puto ꝙ ſit in arbi
trio iudicis admittere iſtā teſtificationē,ſi vult.ſicut alias teſta
tor teſtamentū qꝺ ante fecerat inualidū.pōt cōfirmare ſine ali
qua expreſſione verborū cōtētorū in primo teſtamēto,l.j.§.ſed
ſi filiuſfa.ſ.de leg.iij.⁊ l.quidā ex liberis.§.teſtamento.ſ.de bo.
poſt.ſm tab.⁊ l.querebatur.de teſt.mili.Sed ſi iudex nollet tale
teſtimoniū admittere,qꝺ poteſt,ſi vult,videat,ipſe,qua,trepidatio
ne,et qua cōſtantia loquatur,l.de minore.§.tormēta.ī.de que
ſtionib.tunc do iſtud conſilium teſti,ꝙ ipſe petat illas teſtifica
nes ſibi ꝑus exhiberi.vt de dicēda veritate poſſit informari ar.
l.cū ſi exhibuiſſent,§.ij.ſ.de pub.⁊ qꝺ ibi dixi.Sed qꝺ† ſi teſti
monium

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

moniũ,ꝙ primo dixerat,nõ erat adhuc publicatũ:Rñ.hoc nõ obſtãte,poteſt ipſi teſti oſtendi,q2 quãtũ ad ipſũ ꝫ teſtem eius teſtimoniũ non eſt ſecretũ,ſed ſemper fuit publicũ:ſicut dicimus de iudice inquirẽte,vt in c.cũ clamor.extra de teſti.⁊ dixi i l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.cõſulo tñ ſemper teſti.ꝙ i ſecũdo teſtimonio verba iſta apponat,ꝙ ipſe dicit prout ſibi videt̃ modo,⁊ ſi apparuerit aliter dixiſſe in alia cauſa,ex nũc corrigit hoc dictũ ſecũdõ,⁊ reducit ad dictũ primũ,cũ i illo tẽpore meliꝰ recorda
8 ret ¶† Alti.no,k bonũ cõſiliũ ex hac l.ij.rñſo.qñ habes teſtẽ q
k dicit extra iudiciũ,ego ſcio hoc tantum,⁊ non plus,facias ſcribi dictum eius,vel facias dici coraꝫ teſtibus,q2 ſi aliud diceret i iudicio,punitur de falſo:tamẽ homines cauti,qui dubitant ne producãtur in teſtes,ſi interrogantur,reſpõdent,qñ ero in iudicio dicam id ꝙ mihi videbitur,⁊ bene dicũt,ne poſtea incidãt
9 in falſum.Item ſcias,†ꝙ illud dicit tex.hic i princi.qui diuerſa inter ſe teſtimonia ⁊c.non intelligatis de diuerſitate teſtimonij inter vnũ teſtem,⁊ aliũ:q2 illa diuerſitas reducitur ad concordantiã,vel ſtabitur dignioribus,l.ob.carmen.ff.de teſt.in fi. Sed intellige,ꝙ teſtimonia vnius,⁊ eiuſdem teſtis erant inter ſe diueſa,⁊ varia.tunc enim habet locum hec lex.

ADDITIONES.

a Alex.¶Eos q.Habes arg.ex hoc tex.ꝙ tabellio faciẽs diuerſa ſigna in diuerſis iſtrumẽtis,licet dicat ſe ignorãter feciſſe,punitur pena,falſi.qd.⁊ ita Bal.in l.comparationes.C.de fide inſtru.An autem ſignũ ſit de ſolẽnitate vide Bar.in proc.digeſtorũ.Et ad predicta vide Bar.in l.ad teſtiũ.§.ſi quis ex teſtibus ff.de teſtam.⁊ quod.ff.no.de notario mutante,⁊ vtente diuerſis ſignis,tenuit Bal.poſt Iac.but.in pe.C.⁊ Sal.de cu.in d.l.cõparationes.⁊ adde que no.Inno.in l.ſi ita ſtipulatꝰ.§.Chryſogonus.de verb.obl.ꝙ liceat notario mutare ſignum alterius notarij,dummodo non fiat in fraudẽ,tenuit Bal.in l.j.C.que res ven.nõ pol.Item adde,ꝙ ſi inter duos mercatores eſt cõtẽtio de ſigno,ꝙ qui agit,lite pendẽte,non põt vti tali ſigno.Bal.in l.j.C.ne lic.po.Ex oppoſito,⁊ ad materiã huius legi,adde omnino Ang.in conſ.cclxxij.ꝙ incipit,quedam do.Margar.⁊ i cõſi.clxxxix.⁊ adde Abb.in c.literis.per illũ tex.de probat.⁊ ibi glo.⁊ vide probat.⁊ adde ꝙ Bal.per iſtam l.in c.j.§.ſi enim do Bar.in l.qui per ſalutẽ.in fi.de iureiu.⁊ in auth.at qui ſemel.de mino quid ſi iueſt.dicit,ꝙ licet teſtis extra iudicũ,vel corã iudice dicat ſe non interfuiſſe,tamẽ in iudicio debeat cogi ad reſpõdẽduꝫ veritatẽ,⁊ ſtat̃ illi rñſioni,licet Bar.no.cõtrariũ i hac l.eos.⁊ male.ſecũdũ eũ.⁊ cõtra Bar.cõſuluit Bal.in quodã ſuo cõſ.paruo,allegãdo gl.in d.c.cauſam q.⁊ text.in d.c.j.qd ſit inueſt.⁊ icipit cõſ.i Chriſti nomine amẽ.licet aſſeſſores poſt Bar ſicut ceci credãt plꝰ ſibi,quã gl.⁊ veritati.⁊ adde Pet.de anch.in cle.teſtibꝰ.de teſt.⁊ Ant.de but.in c.cũ i tua.co.ti.Et an examinatiões facte i vno iudicio faciãt fidẽ,i alio,vide.Bart.hic,⁊ gl.ordi.in c.cauſam que.de teſtib.firmat d.Ant.in c.veniẽs.co.ti.in gl.pen ⁊ Hoſt.⁊ Mod.in d.c.cauſam que.⁊ ponit Bal prin.ff.ſi mẽ.fal.mo.dix.⁊ in l.certi cõdictio.in pnc ff.ſi cer.pet.⁊ in l.ij.C.de fur.⁊ lit.expen.facit ꝙ idẽ Bal.no.in l.ij.C.d ſe.que ſine cer.quantit.⁊ quod no.in l.de qua.re.§.fi.⁊ ibi p gl.ff.d iud.Adde ꝙ cõſi.Bal.eſt mihi cccclxvij.lib.ij.inci.punctus,⁊ Ang.conſi.cccvij.Poma.¶Iſta lex que loquitur in teſtib.habet locũ in notario veriãte notã iſtrumẽti,ita Alex.cõſ.lxxxix.vol.iij.¶P.P.P.Vide.Alex.conſil.cviij.in xij.not.volũ.ij.

b Alex.¶Faciunt fidẽ.Singularis limitatio ad id qd dicitur,ꝙ acta facta in vna cauſa,nõ faciũt fidẽ in alia,⁊ vide tex.in c.p inquiſitionẽ,extra,de elec.Et faciat ad hoc l.ſi proluſorio.§.j.d app.Adde Ant.de but.in c.cũ in tua.de teſti.⁊ in ſimili Fed.in cl.ccclviij.in c.iure.

c Alex.¶Itẽ op.Vide Inn.in c.preterea.de teſt.cog.⁊ Bald.i l.edita.C.de edẽ.dicit,ꝙ teſtis,⁊ etiã pars,põt errorẽ ſuũ in cõtinẽti reuocare,etiã circa probationẽ erroris.Et iſtis adde not.Bal.in auth.at qui ſemel.C.de pbat.in verſ.ſequit̃ modo videre d ijſdẽ teſtibꝰ repetẽdis,⁊c.Et qñ teſtis loquutꝰ eſt cũ aliqua partiũ,nõ dicit̃ incontinentis corrigere,ſm gl.hic alle.in §.illud.de teſti.⁊ in d.c.praterea.And.Barb.

d Alex.¶¶Pro declaratiõe.Et intellige,qñ variat in negotio principali.ſecus ſi in quibuſdam circunſtatijs.Ita dicit Spe.c.in titu.de teſte.§.primo,⁊ Bald.in l.his verbis.de hered.inſtit.Idẽ cuꝫ primo de ponit de credulitate,ſecũdo de veritate,ſtatur ſequẽti.Ita Bar.in l.qui bona.§.ſi qs de dã.inf.⁊ Bald.cui i l.d tutela.C.d in integ.reſt.Ex oppoſito.qñ teſtis variat,dicto ſtandum ſit,⁊ an poſſit variare,vide quod not.Bar.in l.qcquid adſtringende.in fi.de verb.obligat.⁊ Bald.in l.ſi poſtulauerit.§.pe.ff.de adul.Et vide omnino que not.dixit Barto in l.bona.§.ſi quis ſtipulatus,⁊ quod ibi dixi,de dam.infec.Et dic,qd teſtis vacillans punitur de falſo,vt eſt gloſ.iiij.q.iij.c.qui falſo,facit l.qui falſo.ff.de teſt.⁊ ꝙ ibi dixit glo.Et vide Bar.

hic,quando in diuers cauſis,vide Bal.in l.geſta.C.de re iu.Et adde qd dicit Bal.in l.ij.C.de adul.ꝙ.ſi teſtis dicit vnũ primo aliud ſecundo,ſtatur dicto primo.Sed in l.geſta.de re iu.dicit,qd ſi teſtis deponit ſine iuramẽto,poſtea cũ iuramẽto,ſtat̃ dicto iuramẽto.⁊ adde qd no.Bar.in l.q p.ſalutẽ.ff.de iureiu.Et addo qd dicit Bal.no.in l.preſbyteri.in prin.C.de epiſ.⁊ cle.ꝙ teſtis nõ põt corrigere dictũ ſuũ,niſi corrigat,anteꝙ alloquat̃ partẽ,vel ante aperturã,pceſſus,ſm.Inno.de accuſ.c.cũ dilecti,⁊ vide qd no.Bar.i l.imperator.ff.de ſtat.homi.Addo,de teſte,q primo dicit credere.ſecundo affirmat,Ang.conſ.cclxxiiij.⁊ qñ teſtes lib.quando dicãtur varij,aut cõtrarij,conſ.lxxxv Et ꝙ ſtetur dicant̃ vacillantes in ſubſtantia.per.Bal.conſ.lxxxv.Et ꝙ ſtet̃ dicto teſtis ſecundo iurato.nõ primo tenuit cõſil.ccccl xv.⁊ vide de predictis Roma.conſi.ccccvj.

e Alex.¶Poſtea contrariũ.De hoc membro,vide Bal.in l.nullum penitus.C.de teſti.⁊ in c.j.quid ſit inueſti.vbi dicit de hoc eſſe caſum ſingularẽ.ſ3 etiã eſt caſus in tit.de no.feu.c.j.§.notãdum.⁊ cum opi.Bar.hic etiam tenet ipſemet.Bar.in l.ſi quis in graui.§.ſi quis moriẽs.ad Syl.contrariũ tenuit Bal.in l.geſta.C.de re iud.⁊ in l.nullum.C.de teſti.vide Sal.i l.ſi qs decurio.C.de fal.niſi dicas ſaluãdo Bar.ꝙ iſta cõfeſſio extraiudicialis fuit legitime recepta.¶Addo,ꝙ vbi vnum depoſuiſſet in iudicio inualido,aliud in valido,valet ꝙ dixit in valido,vt eſt gl.in c.cum cauſam inter archiepiſcopum.de teſti.⁊ Spe.in ti.de teſte.§.j.veſ.quid ſi contrarius.

† Claud.de Seyſſell.¶Aut profert varia.Iſtud ſingulariter limitat Panor.in c.inquiſitiõis.de accuſat.⁊ ponit plene de materia Aret.in c.per tuas.de probat.⁊ conſi.lxxj.

f Poma.¶Ipſum negotiũ.Vide etiam Barb.conſi.lxx.vol.ij.⁊ Alex.liiij.ve.j.⁊ in ſimili lxx.co.vo.j.⁊ lxxviij.vol.j.⁊ xciiij.co.volu.j.⁊ lxxviij.⁊ Ancha.lxv.⁊ Iaſo.in l.ij.de bo.poſſ.ſecũdũ tab.l.⁊ in l.neque natales.⁊ verſ.quarto limita.C.vnde legi.⁊ Bald.in l.teſtium.C.de teſtib.⁊ Alexan.conſi.clxxiiij.vbi dicit quod teſtes dicuntur conteſtes,qñ cõcordant in eundeꝫ finẽ rei.

g Alex.¶Nõ dicet.No.⁊ adde gl.in c.dudũ.ver.ſubſtãtia.de cõuer.coniu.in c.cũ eccleſia.in ver.vacillaſſe.⁊ ibi limitat.Ant.de cau.poſſiõ plene in c.nihil.de ver.ſig.no.Bal.in l.j.C.de teſta.l.qui ſententiã.C.de pe.cũ concor.ibi aſſignatis,⁊ ſcripſi alias poſt Bar.in l.ob.carmẽ.§.fi.ff.de teſti.⁊ dicit not.d.Ant.in c.fi.de reg.iur.ꝙ licet teſtes in aliquo modico cõtradicant nõ p hoc dicunt̃ varij,per id qd ibi no.gl.ij.⁊ vide exemplũ.⁊ tene mẽti.Et predictis adde Bal.in c.j.§.ſi autem domino.ſuper gl.in verbo reminiſci,in tit.quid ſit inueſt.qui dixit no.ꝙ qui nõ reminiſcitur modo poteſt reminiſci cras,⁊ hoc verbum eſt multum no in depoſitionibus teſtium,qui in vna cauſa dixerũt ſe nõ recordari,in alia depoſuerũt ſuper facto.qd bene not.Adde que dixi ſecundũ.Bal.i l.quid tamẽ §.ſi arbiter.ff.de arbit.⁊ Bar.⁊ doc.in l.qui bona.§.ſi qs.de dam.infec.

† Claud.de Seyſſel.¶Et l.ob carmẽ.Addo ad hoc qd no.Inno.⁊ Io.And.in c.fraternitatis.de teſtib.vbi volunt qd qñ inſtrumentũ cõtinet aliquid falſum quod nõ eſt circa ſubſtantialia vel cõnexa,nihilominus facit fidem.quos ſequitur Pau.de Caſtr.in l.ſi ex falſis.circa fi.ver.i ea gl.ibi.item no.⁊c.C.de tranſact.adde Iaſ.pulchre in l.j.ff.de offi.eius meliꝰ facit quod ibi not.Bart.in ij.lect.vbi.vult.ꝙ ad hoc vt teſtis puniatur de falſo,requiritur ꝙ dixerit falſum ſuper ſubſtantialibꝰ negotij.⁊ refert Inn.ita tenere in d.c.fraternitatis.idem tenet Ia.But.i l.Lucius.ff.d infamib.⁊ ſequitur ibi Ang.⁊ multum exclamat idem Ang.conſi.cxiiij.incip.viſis proceſſibus.Ad hoc etiam adde ꝙ dicit Ant.de But.i c.cũ cauſam.de teſtib.poſt Spe.in tit.de teſte.§.j.verſi.itẽ ꝙ aliquid addit de ſuo.vbi in fine dicit Bar.ꝙ quamuis teſtis falſum dicat ſuper non ſuſtantialibus,tamẽ valet eius dictum.Ad hoc etiam faciunt que no.Anto.de Butr.⁊ Panor.in c.cũ olim.de verb.ſignifi.⁊ idẽ tenet Aret.conſil.lx ⁊ Alex.conſi.v.volu.j.⁊ conſi.cv.vol.ij.ad idem etiam qd dicit Panor.in c.ex literis.per illum tex.de fid.inſtr.vide etiã Bal.in c.cũ adeo.de reſcrip.⁊ Alex.cõſi.cxxij.vol.ij.Itẽ ad aliud aduerte,q2 quando ruſticus deponit falſum,iudex debet aduertere,ꝙ niſi appareat,ꝙ ex malignitate hoc fecerit,preſumitur potius ꝙ fecerit ex ſimplicitate vt no.pulchre Ang.in §.⁊ quoniã.in auth.de teſtib.⁊ per Io.And.in c.cũ Ioãnes.de fid.inſtru.Bal.in l.teſtium.C.de teſtib.

h P.Pau.P.Pro declaratione.Vide Fely.in c.cũ in tua.extra.de teſt.Hip.marſi.in l.ex libro.nota.ix.ff.de queſtionibus.

i Alex.¶An valeat.Vide Bal.i l.fi.C.de teſti.facit qd co.Bar.in l.j.ff.ſi cer.pet.verſ.idẽ dico ſi eſſet authoritas,⁊c.Sed qd ſi prima examinatio fuit nulla aliquo defectu poſtea teſtis iterũ examinatus dicit dico p omnia vt dixi ff.in prima examinatione,vtrũ hec ſcda exãinatio laboret eodẽ morbo,quo pria,Bar.no.determinat i l.legata inutiliter.de leg.j.Et ad Bar.hic,adde

Bal.in l.iuriſiurādi.C.teſti.⁊ cū Bar.hic,ſimplicit̃ trāſit Pet.
de anc.in cle.teſtib⁹.ad fi.de teſti.⁊ Bal.in l. geſta. C.de re iud.
opi.Bart.videtur vera p l.Theopōpus.⁊ ꝙ ibi ipſe Bar.ſcri
bit,ſ.ō do.p̄ele.vide glo.in l.j.ſ.de teſt.⁊ adde Bal.in l.null⁹.
C.de teſt.⁊ in c.j.§.notādū.ō no.feu.Et ad Bar.hic adde Pau
de ca.in cōſi.ccvj.ici.In Chriſti nomine amē ſup primo dubio
dicendū eſt,ꝙ cum diuerſitas.in ij.dub.Ex oppoſito adde,ꝙ cō
trarietas teſtis extra iudicium,⁊ in iudicio,detrahit fidei,c.p
tuas.de ꝓbat.⁊ eo.ti.cap.ſicut.⁊ de preſum.c.literas.de teſtib.
c.cū cauſam.vbi gl.⁊ in c.veniens.⁊ vide d.Ant.in cū c.in tua.
de teſti.⁊ cōtra Bar.eſt gl.in l.iij.§.Sabino.ō teſti.⁊ glo.in d.c.
p tuas.in ver.adulterij.⁊ Spec.⁊ Io.an.in tit.de teſte.§.ij.qd
ſi idē teſtis.⁊ in §.opp.verſ.quid ſi prima dpoſitio.⁊ Ang.hic,⁊
Joan.and.in mercu.in c.nō eſt.in vj.⁊ Flo.in l.q falſo.de teſti.
k Alex.¶Ult.no.Adde ꝙ hoc etiā ſequit̃ Pet.de anch.in cle.
teſtib⁹ ō teſti.ad fi.Pro quo facit glo.in l.Fulcinius.§.qd aūt
ſi latitare.ſ.ex q.cau.in poſſ.ea.q vult cōtrariū ꝓbari extra iu-
diciū:ſed cōtrariū voluit ſub dubio forte,gl.in c.cum cauſam.ō
teſti.Itē ſcias,ꝙ dictū vnius teſtis varij.nunꝙ reducit̃ ad cōcor
diā:ſed ſemper punit̃,ꝙ ſing.no.In cōtrariū tñ no.Bar.in l.j.
in princ.ſ.de ope.no.nun.⁊ vide Imo.in l.inter ſtipulantē.in
prin.de verbo.obl.Ex oppoſito,qd mirabile dictū eſt,oppoſi-
tuz tenuit Bal.in l.nullū.C.de teſti.⁊ cano.in c.cū cauſā.ō teſti.

a §. **Qui ſe promiſite.** [a]No.contra eū qui ſe ap-
pellat doctorem,cum nō
ſit doctor.

ADDITIO.

a Alex.¶Qui ſe pro.No.ex hoc §.ꝙ appellās ſe doctorē,cū nō
ſit,punitur pena falſi,ꝙ intellige eſſe verum,ſi doctore ſe appel-
lat,⁊ aliquē actum facit doctori congruētem.ſecus ſi ſimpliciter
ſe doctorē appellat,l.ſi qs.C.de aquedu.li.xj.⁊ ita limita huic
§.⁊ l.qui ſub pretextu.C.de ſacroſ.eccl.q⁊ nō punietur pena fal
ſi,ſed extraordinaria.Adde Bar.in l.reddat.C.de ꝓfeſ.⁊ medi.
li.x.⁊ ꝙ no.Bar.⁊ Bal.in d.l.q ſub ptextu.⁊ in l.data opera.⁊
ibi omnino vide C.qui accu.Sed quid de eo qui abradit nomē
alterius,⁊ ponit ſuum,vide Bar.j.ad muni.l.Titio.⁊ no.vide
tex.⁊ ibi gl.⁊ Bar.in l.iij.ſ.ad lege.Juliā maie.⁊ adde,ꝙ quis
non eſt habendas pro doctore,licet reciperit inſignia,ſi alia nō
interuenerūt.Ita vide in l.ſed ſi hac.§.patronū.ſ.ō in ius voc.
¶Pom.Uide Felin.in cap.tertio loco.de probat.⁊ Alex.pul-
chre conſil.v.vol.iij.

LEX XXVIII.

a ☞Debitor ſi dicat fundum nemini obligatū ſi appareret[c] cō-
trarium,ꝙ liberaret eam icidat in falſuz,ſi apparet obligatum.

Si a debitore. Glo.ponit exemplum plu
ribus modis,⁊ vltimū ma
h gis placet:ſed poteſt eſſe vtrūqz bonum.Quero,†qd
ſi dixit fundum nemini obligatū eſſe,⁊ ſi apparet cō-
trarium promiſit eum liberare:modo apparet contrariū,tene
a tur ne de crimine falſi:Certe non puto,[a]ſi luat ante ſententiam:
alias ſecus,arg.C.de cri.ſtel.l.j.⁊ C.rem alie.ge.l.j.

ADDITIO.

a Alexan.¶Certe non puto.Adde que habentur in l.ſi creditor.
C.eodem.

LEX XXIX.

a ☞Producens falſam accuſationem contra Titium quando
poſſit a titio accuſari de falſo,vel ō calumnia.
4 Schedulam falſam,qui dedit notario vt poneret in actis,ſtāte
ita conſuetudine,⁊ eius vigore ſententiā reportauit,qñ teneat̃
pena falſi.
3 Pars que dictādo acta,notario bona fide ſcribente,ſciēter,⁊ do
loſe omiſit facere ſcribi quedam,tenetur de falſo.
4 Judex ex officio poteſt punire illum qui per obreptionē aliquid
impetrauit.
Judex quādo poſſit ex officio inquirere delinquētem coram ſe.
5 Judex cauſarum ciuiliuz,an poſſit de delictis corā commiſſis
inquirere.

a **Si quis obrepſerit.** [a]Dicit̃ hic,Si
quis obrepſe
rit p̄ſidi,nihil agit.Cōtra,imo ſentētia valet,ſed ope
reſtitutionis reſcinditur,l.diuus.ſ.de re iudic.Sol.
vt ibi dixi,⁊ no.l.ſi pretor.§.Marcellus.ſ.ō iud.¶Quero,ali
b quis[b] † produxit falſam accuſationem,vtrum ex hoc poſſit ac
1 cuſari lege Cornelia de fal.Quidam doc dicunt,ꝙ nō,ſed debet
accuſari tanquam calumniator.vt j.ad Turp.l.j.§.j.Gloſ.vi-
det̃ dicere contrarium ſ.de cal.l.j.circa princip.⁊ ſ.de cōcuſſi.
l.ij.⁊ pro gloſ.videtur caſus hic in fi.Breuiter,puto ꝙ diuer-
ſus eſt modus accuſandi.Nā in accuſatione tua tu potes con-
cludere,ꝙ accuſauit te calūnioſe ⁊ falſo ō crimine,⁊ nō vero,q⁊
ꝓbaui,⁊ tūc eſt pena calūnie,que eſt ex lege Rhemnia,l.j.
§.j.ad turp.nō eſt proprie lex Corn.de fal.Ita loquūtur p̄dicti
doct.Sed ſi vellem accuſare te,ꝙ porrexiſti falſam accuſatio-
nem contra me,propter quā obtinuiſti a pretore me citari,⁊ ō-
me ꝓcedi feciſti,⁊ ſic p obreptionē a pretore impetraſti,tūc eſt
2 pena falſi.Caſus eſt hic.¶†Secūdo quero,de queſt.quā habui
de facto,pone,ꝙ conſuetudo eſt in partibus quibuſdā,ꝙ partes
dant notario ſchedulam,qualiter ipſe debeat mittere i actis,vt
c eſt Florentie,⁊ Tuderti quedā pars dedit[c] notario quādā ſche
dulam continentē falſum,⁊ notarius credēs bona fide ſic fuiſ-
ſe i actis publicis illam ſchedulā ſcripſit,ex hoc pars obtinuit
ſententiā pro ſe,an ex hoc poſſit puniri de falſo:Aduerte,aut ac
cuſatur iſte talis de falſo,hoc eſt,ꝙ fieri fecit falſum inſtrumētū
⁊ hoc non eſt verū.Nam cum notarius,qui ſcripſit,non fuiſſet i
dolo,non fecit falſum inſtrumētum:ergo nec ego feci fieri,l.is,
qui.§.ſi tu Titium.ſ.ō fur.Aut tu vis eum accuſare,eo ꝙ obre
pſerit pretori,per obreptionem habuit ſententiā pro ſe,⁊ tūc ō
falſo punietur.Caſus eſt hic,⁊ eſt falſum,tum,q⁊ obrepſerit p̄to
ri,tum etiā ex eo,ꝙ falſum ſcripturā porrexit notario,vt eam re
giſtraret,⁊ ſcriberet īter veras,vt extra eo.ti.c.licet ad regimē.
ver.illos quoqz.Sed cōtra hoc videt tex.C.plus valet.ꝙ agi.
l.ſi.Sol.Ego fateor,ꝙ illa ſchedula,quā quis dedit notario,eſt
falſa:ſed ꝙ inſtrumētū,ꝙ ſcripſit notarius bona fide,ſit falſuz,
hoc nō eſt verū,⁊ de hoc querimus:⁊ ideo iſtud,ꝙ in d.l.ſi poni
tur falſum,alibi dicit̃,ꝙ eſt quedā deceptio,l.ij.C.de re.alie.nō
alie.Ita ſunt vtilia ſcire,q⁊ in ſtatuto ciuitatis Tuderti,i qua
ciuitate fuit iſta contentio,continetur,ſi quis fecerit fieri falſum
inſtrumentum,puniatur magna quātitate,pro alijs falſitatib⁹
puniatur quātitate minori.Alid ergo eſt,ſi accuſaretur de ob-
reptione falſi:aliud,ſi accuſaretur,ꝙ fecit fieri falſuz inſtrumē
3 tum.vt dixi,¶†Quero cum[d] pars dictaret quedā acta notario,
d ſciēter,doloſe omiſit facere ſcribi quedā neceſſaria,⁊ notarius
bona fide ſcripſit inſtrumētū,vtrū iſte teneatur,qui fecerit fieri
falſum inſtrumētū:Hanc queſt.⁊ ſuperiorē habui de facto,vide
tur ꝙ non,q⁊ notarius non eſt in dolo:vt ſ.dixi contrariū eſt ve
ritas.Nam ea,que ſ.dixi,habent locū i faciente plus,vel aliter
ſcribi,quā ſit.Unde ſcriptura principalis ſit a notario,merito
ſi ipſe nō facit falſus.ille q fecit fieri ſcripturā,nō fecit fieri fal-
ſuz vt d.§.ſi tu Titiū,Sed q.noſtra⁹ loquit̃ in omittēte,q⁊ act⁹
omittendi principaliter radicat̃ in ipſo dictante,⁊ ideo ipſe di
cit̃ facere omitti,propter ꝙ inſtrumentū eſt falſum,hoc eſt,non
cōtinet totum verum,⁊ ideo cū eſt p̄ſona hoc radicatuz princi
paliter,eius tantum perſona inſpicitur,⁊ ipſe punietur,nō nota
rius,ar.ad hoc l.preſbyteri.C.de epiſ.⁊ cler.facit l.ea que com
4 mēdandi.ſ.de contrah.emp.¶†Quero,vtrum[e] iudex ex offi-
e cio ſuo poterit punire iſtum,qui per obreptionē aliquid impe-
trauit:Hic videtur text.ꝙ non,in fi.ibi,ſi accuſatus fuerit ⁊c.⁊
etiam in princip.ibi,ſi accuſatus,ſic ita demū poterit puniri,ſi
fuerit accuſatus.In cōtrariū facit l.ij.§.ſi publico.ſ.de adult.⁊
regulā quā dedi ibi:q⁊ delictis factis corā iudice,ipſe poteſt in
quirere,⁊ hoc puto verū.Circa ꝙ debes ſcire,ꝙ quādoqz deli-
ctū fit coram iudice in offenſam iudicis,non in actu iudiciario:
vt puta,ſi dicit̃ ſibi verecunda,ſi percutitur ipſe,vel eius fami-
lia,iſte non eſt actus iudiciarius,tunc an poſſit ipſe iudex ꝓce-
dere ex ſuo officio,vidiſtis in l.lex cornelia.circa p̄ncip.ſ.ō iu-
iur.Quādoque in actu iudiciario fit aliqua iniuria,ſeu aliquod
delictuz corā iudice,vel a parte,vel a notario,vel a teſte,vel ab
aduocato,⁊ tunc iudex ex ſuo officio poterit punire,l.j.C.de ca
f lum.[f]⁊ l.Athletas.ſ.eod.⁊ l,falſi.§.j.ſ.eod.Ad ꝙ bene facit,ꝙ
5 no.per Inno.extra,de pe.c.vlt.⁊ antepen.¶Sed†quero,qd ſi
tale delictum fit coram iudice cauſarum ciuilium,vtrū ipſe po
terit de hoc puniri,vel debeat ad iudicem maleficiorū remitte
re:Uidebitis ſtatim j.eo.l.diuus.

ADDITIONES.

a Alex.¶Si quis obrepſerit.De ītellectu huius legis vide not.
in l.preſcriptione.C.ſi contra ius,vel vti.publ.⁊ extra de reſ-
crip.ca.ſuper literis,⁊ limita hanc legem ꝓcedere circa deciſi
ua:ſecus circa narratiua,⁊ accidēt alia,ſecūdū Bal.no.in l.ſi vt
proponis.j.C.quomodo,⁊ quando iudex.Et vide omnino i l.⁊
ſi legib⁹.C.ſi contra ius vel vti.pub.¶Poma.Ad iſtā legē ꝓ
declaratione,vide Fel.in c.nonulli.§.j.in verſ.poſſet etiā.de re
ſcrip.⁊ ibi a poſt.ad Panor.icip.l.ſi quis obrepſerit.in c.fi.eo.
ti.inci.abſētes.¶P.Pan.P.fallit.ſi matri p̄iudicat.ita Cor
ſe.cōſi.clxxxij.in litera.e.vol.iiij.
b Alex.¶Quero aliqs.Et ad hāc l.adde que habes in l.diuus
in prin.ſ.ō re iu.Ex oppoſito,ſi qs ꝓduxit falſam accuſationez
an poſſit accuſari ex lege Cor.de fal.adde Bal.not.i l.j.ad fin.
in verſi vltimo querit.C.q accuſ.Quid ſi accuſatio nō falſa,ſed
illicita:Dic ꝙ nō punit̃ ō falſo,ſm Bal.i l.ij.C.q accu.Et adde
ꝙ ſi qs ſolitus eſt facere falſas accuſatiōes,punit̃ etiā in lingua,
ſecundum

ſecũdũ Bal.in l.data opera.C.qui accu.Sed cõtra Bar.hic te
net Bal.no.in l.quicunque.C.de ſer.fug.Sed quid obrepente ꝓ-
tori in ciuilibus.preducente petitionẽ ꝑ calũniã.an poſſit cri
minaliter puniri,vide Bald.i l.ſi tibi.C.d lib.cau.⁊ ꝙ ibi dixi.
Quid aũt ſi qs iniuſte accuſauit,⁊ ſuper accuſatiõe lata eſt ſẽtẽ
tia iniuſta,⁊ cõdẽnat⁹ occiſus,an accuſatus puniat̃,vide Pet.
de Anch.i c.accuſaſti d accu.Et qd i teſte,vide ca.ſicut.d teſti.
c Alex.¶ Quidã pars.Si pars dat ſchedulã falſã notario,quã d
beat ponere inter acta an puniat de falſo.Adde que dixi in pro
xi.q.⁊ cõſuluit Bar.in cõſi.ſuo.Tudertinus quidã.Et adde,ꝙ
ſi reperitur ꝙ notarius aliter ſcripſerit quã fuerit de conſenſu
partiũ,preſumitur per errorem feciſſe,non dolo,vt no.Bar.i l.
quoties.§.j.ff.de here.inſti.niſi cõtrarium ex cõiecturis appa
reat.⁊ dicit Bal.in l.j.C.de ſacroſ.eccl.ꝙ vbi vnũ verbũ põt im
portare falſitatem ⁊ nõ falſitatem,ſemꝑ interpretatur vt falſuꝫ
nõ importet.adde tamẽ l.nec exẽplũ.⁊ ꝙ ibi Bar.C.eo.⁊ ꝙ no
Bar.in l.pdia.ff.de acqr.poſſ.⁊ dixi poſt Bar.in l.ſi librarius.
ff.de reg.iu.In contrarium tamẽ facit ꝙ no.Bar.in l.ij.§.ſi qs
neget.dum alle.l.cũ precibus.ff.quẽad.teſta.ape.Et ad excuſã
dũ notarium a falſo,vide Bal.in l.j.C.de cõfeſ.in verſi ſicut mo
do ſequitur ⁊c.Dicit tamẽ Bal.in l.maiorẽ.C.eo.ꝙ vtẽs iſtru
mẽto falſo,preſumitur illud feciſſe fieri falſum.Itẽ notarius nõ
punitur de falſo ſi narrat aliquid fuiſſe factum ante cõfectum i-
ſtrumentũ,quod tamẽ factũ nõ fuit,ſecundũ Bal.in l.ex his.C.d
teſt.mil.Et ſi notarius de cõſilio ſapiẽtis appoſuit,nõ cõmittit
falſum,ſecũdũ Bal.in l.captatorias.in verſ.opp.C.de teſt.mil.
Adde an notarius dicatur falſarius cum dicat in preſentia de
ponentis,talis confeſſus eſt ſe habuiſſe depoſitum,cũ re vera
tunc nullum fuit depoſitum.Bal.conſil.xxviij.iij.lib.Et d ſche
dula vide quod conſuluit ipſe Alex.conſi.lxxiiij.j.lib.
d Alex.¶ Quero,cũ.Cũ pars dicta notario acta,⁊ ſciẽter omit-
tat neceſſaria,⁊ notari⁹ bona fide ſcripſit an puniat̃ de falſo,⁊
ꝙ nõ puniat̃.tex.eſt no.⁊ ꝙ ibi dixi i l.fraudẽ.§.quoties.ff.d iur.
fiſ.Et adde ꝙ dixit poſt Bar.ſecũdũ Bal.i l.ſi ex cautione.C.
de nõ nume.pecũ.Et pro notario etiam facit,q2 ſi nõ fuit in do
lo,nõ punitur:vt ff.eo.l.diuus.Et excuſatus eſt,quia credit ſche
dule,l.fi.ff.eo.⁊ vide ꝙ no.gl.nihil.ff.de lica.⁊ Bar.i l.ſi is q rẽ.
§.ſi tu Titiũ.d fur.⁊ vide Ang.hic,⁊ dicit ſe tenere cõtra Bar.
tamẽ in effectu videtur idẽ concludere quod Bar.Et cũ Bart.
hic tranſit Abb.Sicut.in c.q̃ñto.d his que fiũt a prela.ſine cõ
ſen.cau.⁊ Bal.in l.iubemus.ad fi.C.de ſacroſã.eccl.Adde,ꝙ ĩ
notario requiritur dolus,⁊ potius preſumitur error,ꝙ dolus.
Unde conſuluit Bal.cum quidã notarius ſcripſiſſet,actũ i par
latorio monialium,cum re vera illuc non eſſet,ſed tantũ monia
les ibi conuenerãt,ꝙ non cõmiſit falſum.Itẽ cũ ſcripſiſſet pre
ſentib⁹ ſeptẽ monialibus,cum re vera nõ eſſent niſi quatuor,ꝙ
nec per hoc erat falſarius,q2 antequã dſcẽderẽt tres moniales
poſt tractatũ dixerunt notario ſcribatis,nos ſumus cõtente d
oe ꝙ faciet Abbatiſſa.Unũ dicit Bal.ꝙ per illa verba facta ĩ ꝑ
ſonã Abbatiſſe,dicũt eſſe preſentes.vide eius cõſi.cxiiij.iij.lib.
e Alex.¶ Quero,vtrũ.Utrũ iudex ex officio ſuo poſſit eũ q ob
repſerit punire,⁊ q̃ ſint pene obrepẽtis iudici.⁊ an ſit pena falſi
vide in l.ſi q.ff.de reb.eo.in l.quicũque.ad fi.C.de ſeruis fugit.
per Bal.Et quis dicat̃ obrepere vel ſurrepere ⁊c.vide Bal.in
l.j.C.ſi nup.ex reſcrip.petãt.⁊ in l.⁊ ſi legi⁹.C.ſi contra ius vel
vtili.publ.vbi omnino vide ad materiam obrepentium ⁊c.
f Alex.¶ C.de calum.Adde Bar.in l.ij.§.ſi publico.ff.d adul.
⁊ vide in l.pxi.in fi.⁊ Ang.hic.

LEX XXX.

a Lege cornelia [a] Intelligatis in eo q per
fecit ſigillum adulter inũ
dolo malo,punitur,l.nec exemplũ.C.eo.ti.Et ideo au
rifices qui faciunt ſigillum,in quo imprimunt ſignũ
publicũ,vel ꝙ eſt authoritatis magne,tunc ſtatim illud ſignum
exprimunt in cera,⁊ ponunt in charta,⁊ omnibus oſtendunt,vt
appareat,ꝙ bona fide fecerunt.

ADDITIO.

a Alex.¶ Lege Cornelia.adde ꝙ no.Bal.ff.ea.l.i lege cornelia.

LEX XXXI.

1 Producẽs falſa inſtrumenta,poteſt vſque ad ſentẽtiã de er
rore ſuo docere.
Cautela,vt producens inſtrumentũ falſum interrogetur,an ve
lit vti dicto inſtrumento.
2 Interrogato an velit vti inſtrumẽto,vel atteſtationibus,iudex
dat terminum ad reſpondendum an velit vti.
3 Falſum inſtrumentum vel falſas atteſtationes qui producit,ſi
abſtinet ab vſu,excuſatur,ſi procurauerit fieri falſum,vt teſtes
dicerent falſum.
4 Iudex quilibet coram quo fit falſitas,non poteſt de falſitate pu
nire:ſed remittit ad maiorem.

Diuus Op.hic dicitur,que vera nõ poſſunt ꝓ
bari,Contra,imo vera in dubio preſu
munt̃,ſi non põt probari contrariũ.l.cũ precib⁹.C.
de preb.Sol.l.iſtrumẽta pma facie videbant̃ falſa,
1 l.iubem⁹.C.de ꝓb.⁊ l.ꝓbemus.C.eo de fal.¶ Quero,itra† quã
a tum tempus [a] poteſt docere iſte,ꝙ per errorẽ talia inſtrumẽta
ꝓtulit:Rñ.vſq3 ad ſentẽtiã,l.error.C.de iur.⁊ fac igno.ideo eſt
practica,ꝙ tu aduerſarius cõtra quem tale inſtrumentũ ꝓdu-
citur proteſteris ei,q3 ſi ipſe vtitur tali inſtrumẽto,ꝙ eum accu
ſabis de falſo,tunc aut ipſe deſiſtet ab vſu,⁊ illi inſtrumẽto nun
quã adhibetur fides,l.ſi vteris.C.de fide inſtr.Aut ipſe nõ deſi
2 ſtet,⁊ tunc ipſe punietur,l.ſi falſos.C.eo ti.¶ Sed quero,† qd
ſi ille,cui fit talis proteſtatio,dicat.ego vtor iſto iſtrumẽto qua
tenus apparet verum.⁊ ſi non apparet verum,profiteor me nõ
b verum.Rñ.iudex.[b] debet ſtatuere terminũ ad deliberandũ,an
velit vti iſto inſtrumento,vel non l.Titia.ff.de accu.⁊ l.manci-
piorum de opti.leg.Quod dixi de inſtrumento,idẽ dico de at-
teſtationibus,vt ſi poſt publicationem atteſtationum apparet
ꝙ teſtes falſa dixiſſent,tunc producẽs dicat ſe nolle vti illis at
teſtationibus.⁊ penã falſi euitabit,cum pro ſola vt tenebat̃ pe
3 na falſi,vt hic,⁊ d.l.ſi falſos.C.eo.Iſtud † qd dixi,ꝙ ſi abſtiet ab
vſo excuſatur a pena,eſt verũ,niſi procurauerit,vt diceret fal-
c ſum,l.ſi falſos.C.eo.¶ Ulti.quero [c] vtrũ† quilibet iudex,corã
4 quo fit talis falſitas poſſit punire:Text.in l nullum.C.de teſt.[d]
b videtur dicere ꝙ ſic,ibi data cunctis iudicibus,⁊c.In cõtrariũ
videtur tex.hic,ꝙ ille demum poſſit de tali falſitate punire,qui
alias habet authoritatẽ punenidi,alias debet remittere ad ma
e iorem iudicem.vt hic.Et hoc puto verum,[e] vt in aut.d teſti.ibi
⁊ iudices ſi quidẽ,⁊c.facit qd no.per.Inn.extra.de pen,c.pen.
⁊ melius in c.dilectus.eo ti.per.eundem.

ADDITIONES.

a Alex.¶ Quero intra quantũ tẽpus.Põt vtens falſis inſtrumẽ
tis docere ſe erraſſe,vide in Spe.in ti.de inſtr.edi.§.dicẽdũ re
ſtat.ver.quid actor,Et an producens ſcripturã priuatã,poſſit
de falſo de facto puniri ſicut producẽs publicam,tenet Bal.ꝙ
ſic in l.fi.C.de fide inſtr.facit qd not.Bar.in l.j.in prin.C.de
iur.cal.Et an ꝓducens falſum inſtrũentũ,poſſit officio iudicis
puniri,⁊ qd de falſo teſte,vide Cy.ꝙ ſic,in l.vbi falſi crimen.C.
ci.Et quod modis dicant̃ acta falſa,vide gl.in c.in memoriã.xx
viij.diſt.Et adde,ꝙ fabricans falſum inſtrumentũ,tenet pena
falſi,etiam ſi nõ vtatur eo.Sed ille qui vtitur,non niſi ꝑtina
citer vtatur,ſm Cy.vbi clarius in l.ſi falſos.C.de fal.vbi etiã ꝓ
ducens plures teſtes puniat corruptos punitur.Et quãdo pre
ſumatur producere falſos teſtes bona,vel mala fide.vide Bal.ĩ
l.fi.C.ſi mior ſe maio.dixe.⁊ in l.fi.C.ſi ex fal.iſtr.Et multis mo
dis cognoſcit de crimine falſi,iuxta not.i l.ſi ex falſis.C.de falſ.
Adde de falſificante priuatam ſcripturã.Bal.cõſ.ccxxxj.lib.j.
Pau.de Caſt.conſi.clj.
b Alex.¶ Reſpõ.iudex.Cum Bar.idẽ tenet.Cap.alle.ſua.cxvij.
alias cxviij.quamuis contrarium tenet Spe.⁊ male in fi.de iſtr
edi.§.nunc aliter.ver.ſed pone.Et adde Bar.in l.ij.ff.de eden.
⁊ vide Bal.in l.j.⁊ in l.ſi ex falſis.C.eo.⁊ in l.ſi aduerſari⁹.C.de
fide inſtru.⁊ gl.⁊ Bal.in l.fi.C.de eden.
c Poma.¶ Ulti.quero,vide Iaſ.in l.j.§.j.ff.de offi.eius.⁊ Bal.
in l.fi.C.ſi ex.fal.inſtru.vbi dicit,ꝙ qui proponit capitulum fal
ſum,⁊ ſuper eo inducit teſtes falſos,poteſt de falſo puniri abſq3
alia interrogatione.
d ¶ L.nullũ.C.de teſtib.Uide ad hec late ⁊ pulchre Fely.i c.pre
terea.de offi.deleg.⁊ Anch.conſt.clxxix.in vlt.dub.
e Alex.¶ Puto verũ.Adde qd no.Bar.in l.ſi qs obrepſerit,cir-
ca fi.ff.eo.⁊ ibi de hoc ꝑ Ang.⁊ vide per Inn.in c.dilectus fili⁹
de iniur.⁊ dã.da.⁊ in c.ij.de falſ.⁊ quod habetur in l.ij.C.eo.⁊ vi
detur dicere Bal.in l.ij.C.vt lit.pen.quod vbi coram iudice ꝓ
ducit quis inſtrumentũ penale,abſq3 proceſſu poterit puniri.⁊
hic adde Ang.in l.iij.C.de iud.Ex oppoſito,ad materiã l.nul-
lam.C.de teſt.intellige verũ in delegato ab inferiore a pricipe
per.gl.i cle.j.de offi.dele.⁊ ibi.per Mod.Adde,ꝙ Abb.Sicu.
in c.j.extra.de cri.fal.tenet contrariũ eius,quod hic tenet Bar.
Et quid ſi teſtis dixit falſum coram iudice,corã quo partes liti
gabant per errorem an debeat puniri,vide Io.And.in addi.
Spe.in tit.de teſte.§.j.verſ.ſed quid de delegato.

LEX XXXV.

1 Allegans falſas leges punitur pena falſi.
2 Allegans apoſtillas alicuius doctoris,que non erant punitur
pena falſi,niſi publice in ſcholis dicebatur ꝙ erant talis.
3 Allegare leges correctas.quando quis poſſit.
1 Siquis No.ex hac lege,† ꝙ q allegat falſas le
ges punit̃.pena falſi.facit.C.de Iuſt.
Co.cõfir.§.falſi.¶ Quero quid eſt dicũ,nullo autho
re:Dicit glo.quoniam iſta conſtitutio nunquam fuit

ſacta, vel eſt facta, ſed correcta. Ita dicit gl. No. hāc legē † contra eos, qui allegant apoſtillas, ⁊ dicta tanquam aliquorum doctorum, que tamen non ſunt: ⁊ hoc quando nunquā habuerit ab aliquo: ſed ſi publice dicebantur in ſcholis, ꝙ erant dicta talis
2 doctoris, tunc talis allegans excuſaretur. Item opp.[a] ꝙ leges
3 abrogatas, † ⁊ correctas quis poſſit allegare, ⁊ producere, vt in auth. vt cū de appel. cog. circa prin. Sol. Aut quis vult allegare leges correctas ad deciſiones cauſarum, que habuerūt cauſam de preterito. ſ. tempore quo leges correcte vigebant, ⁊ pōt allegare, vt ibi. Aut ad deciſionē cauſarum futurarum, tunc aut vult eas in argumētū inducere, tunc ſiquidē inſerte ſunt in corpore iuris, poteſt fieri hoc, vt in c. authoritate. extra de cōc. pb. li. vj. vbi Papa alle. leges correctas, in arg. Aut nō ſunt in corpore iuris inſerte, ⁊ tunc non licet aſſumere argumētū ex eis: vt C. de lati. lib. tol. l. j. circa prin. ⁊ allegans tenetur pena falſi. d. §. falſi. C. de Inſt. Codic. confir. Si vero qs vult allegare leges correctas ad deciſionē cauſarū, tunc tenetur pena falſi, vt hic. i. Et hoc no. contra eos qui allegant, ⁊ oſtendunt iudici ſtatuta, ⁊ reformationes correctas.

ADDITIO.

a Alex. ¶ Itē opp. Adde Bar. in l. omnes populi. in fi. ſ. de iuſti. ⁊ iur. ⁊ p d. Ant. ⁊ Imo. in c. j. de conſti. qui dicunt, ꝙ ad deciſionē cauſarum futurarum poteſt allegari lex correcta ſi tranſiuerat in contractum non ſubiecti. per no. per Inno. de iudi. i c. nouit. Item i argu. poteſt allegari etiam ſi nō ſit tale ius correctū clauſum in corpore iuris, quando allegatur per habētem poteſtatem legis cōdende. xj. q. j. c. volumus. ⁊c, quicūque. ⁊ p gloſ. in c. fuerunt. vij. diſt. ⁊ not. in d. c. nouit. de iudi. in verſi. quicūq;. Adde Bald. in l. vnic. C. de Iuſtiniano Cod. confirm. verſi. In text. ibi. falſi criminis. ⁊ ibi etiā quid d̃ ſtatuto correcto. ⁊ vide Barto. i l. vnic. C. de Lati. li. tol. Et dicebat Pau. de caſt. i d. l. vnic. C. de Iuſtini. Cod. confir. in verſi. not. in verſic. hunc. igit. poſt Bald. ſe cōſuluiſſe ſecus per illū tex. ꝙ per noua ſtatuta ſublata non ſint vetera expreſſe, ⁊ vnum ſit deciſum in veterib[9] ſtatutis, ꝙ nō i nouis aliquo modo expreſſum ſit ꝙ ſic prouiſum per vetera non intelligitur eſſe ſublatum, ⁊ decidi pōt ſecūdum vetera ſtatuta. ⁊ ibi vide Bal. de Iuſtinian. cod. cōfir. i §. hunc igitur in eternum ⁊c. ꝙ no. Et an poſſit allegari ad caſus preteritos, vel pendentes, eſſet vidēdum, ꝙ no. Bar. i l. omnes populi. in v. q. princ. ⁊ l. leges ⁊ conſtitut. C. de legib. vbi doct.

Ad legem Iuliam repetundarum. Tit. xj.

LEX II.

1 ☞ Actio ciuilis in factū, datur ex omnib[9] publicis iudicijs.
2 Actio in factum ex hoc titulo intra annū, datur ad quadruplū. poſt annum in ſimplum.
3 Annus, qui datur ad intentandum hanc actionem in pactu contra officialem incipit a die finiti officij, ⁊ contra eius heredēa die quo incipit eſſe heres.
4 Actio iſta datur in officialem, nedum pro delicto commiſſo per ipſum. ſed etiā pro acceptis per eius comites, ⁊ ſocios, quos exhibendo liberatur
5 Actio iſta qualiter detur contra heredem.
6 Officialis qui non poteſt conueniri, niſi tempore ſyndicatus. tamen ad domum ſuam poterit perpetuo conueniri.

Datur. Oppo. ⁊ videtur ꝙ ex publicis iudicijs non teneantur heredes, l. ex iudiciorum. ſ. de accu. Sol. fallit in iſta lege, vt ibi not. Item oppo. j. eo. l. lex. § hodie. Sol. ibi loquitur de pena, quādo agitur criminaliter, hic quādo agitur ciuiliter. He due opin. ſunt i fin. gloſ.
1 ¶ † [illegible] gl. que eſt iſta actio, que datur in heredem: gl. dicit, ꝙ eſt actio in factum, vel condictio ex hac lege. Prima magis placet, quia ex omnibus publicis iudicijs actiones ciuiles in factum datur, l. qui nomine. ſ. titul. j. ⁊ l. nec quicquam. ſ. pro ſoc.
2 ¶ † Sed quero, ad quid datur iſta actio: Reſpond. intra annum ad quadruplum, poſt annum, i. ſimplum: vt ſ. de calum. l. j. ⁊ C.
3 eo. l. j. Sed quero, cui applicatur: Dic vt in gl. ¶ † Secūdo quero, quando incipit currere iſte annus: Reſponde, a tēpore depoſiti officij, l. penul. C. eo. licet quidam aliter dicāt. In herede vero incipit currere tempus a die quo heres eſſe incipit, vt hac le
4 ge. ¶ † Quero,[a] pro quibus delictis detur iſta actio: Reſpon.
a pro delicto commiſſo per ipſum officialem principalē, ⁊ pro delicto commiſſo per eius comites, ⁊ ſocios, vt ſ. proxi. ⁊ j. eod. l. i comites. Et aduerte, quia pro eo ꝙ acceperunt Comites, ſocij, ⁊ familiares, non ſolum ipſi accipientes poſſunt conueniri, d. l. in comites. j. eod. ſed etiam ipſe officialis principalis, vt C. eo. l. j. tamen exhibendo illum accipientem, ipſe debet liberari, l. cum ſi exhibuiſſent. ſ. d̃ publicā. ⁊ ibi dixi. ¶ Alterius quero, quali
5 ter iſta actio detur contra heredes: † Reſpon. triplex eſt opi. dicit gl. Nam quidam dicunt dari intra annum contra heredē ſi fuerit lis conteſtata cum defuncto, ⁊ ſic eſt ſpeciale hic, cū regulariter debeat dari ꝑpetuo, l. j. C. ex delictis defun. ⁊ l. ex iudiciorum. in fi. ſ. de accu. Secunda opi. eſt ꝙ heres tenet inſolidū intra annum, ſi ad eū nihil peruenit. Et ſecūdū hoc erit hic ſpeciale, q2 regulariter i aliquo teneri nō debet, l. j. C. ex deli. defū. ⁊ l. ſ. de priua. delic. Vides ergo, ꝙ iſte due opin. quaſi ſibi contradicūt adinuicē, q2 in prima eſt ſpeciale, vt mitius teneat heres, quam alias conſueuerit ex alijs delictis: ſecūdum aliā hr̃s tenetur in plus, quam alias conſueuerit. Tertia eſt opi. Azo. q dicit, quod ſemper tenetur heres intra annum, etiā de eo quod peruenit ad eum, ⁊ ſic erit ſpeciale cum debet teneri perpetuo. Et iſtud eſt tollerabilius, dicit glo. Iſta opin. Azo. vt puto, d̃bet generaliter intelligi, vt teneatur intra annū de eo ꝙ peruenit, ⁊ de eo ꝙ non peruenit, ⁊ ſicut eſt ſpeciale contra eum, vt teneat de eo ꝙ non peruenit, ita eſt ſpeciale pro eo, vt de eo ꝙ peruenit teneatur tantum intra annū, non poſt. Hoc ſatis mihi placet. Ad iſtam ergo lec. Azo. ⁊ ad opi. Hug. op. ꝙ ſecundo hoc ſequerēt iſta inconuenientia, ꝙ tenetur in longius tempus heres quam
b defunctus, vt in gl. Sol. gl.[b] cōcedit oppo. ¶ Vlterius op. † C. vt omnes iud. tam ciui. quam mil. l. j. vbi dicit, ꝙ lis debet terminari intra xxx. dies. Solu. ⁊ eſt notabilis ſolu. illa lex loquit quando conuenitur in patria, in qua officium exercuit: ſecus ſi i
6 domo propria cōueniatur. Hec eſt vna ſol. * ⁊ bona, ſecūdū quā habes, ꝙ officialis forenſis in ciuitate iſta, licet non poſſit cōueniri, niſi tempore ſyndicatus, tamen ad domū ſuam poterit cōueniri perpetuo, ⁊ quandocūque pro delictis, ⁊ exceſſibus, ſecū
c dum naturam actionis, vt hic. Alij dicunt[c] ibi, de his qui adminiſtrauerunt in prouincia aliena: hic de eo, qui adminiſtrauit in prouincia ſua, eſt etiam bona ſolu.

ADDITIONES.

a Alex. ¶ Quero. Qualiter teneatur rector pro delicto officialis adde Bar. in l. j. §. familie. ⁊ ſ. de publican. l. interdum. §. fi.
b Roma. ¶ Vlterius oppo. Vide omnino Bal. i tract. de ſyndi. in iij. q. vbi tenet omnino contrarium, ⁊ quod not. in cap. aduerſus conſules. de immu. eccleſie.
c Alex. ¶ Alij dicunt. Quando. officiales non poſſunt cōueniri, ⁊ quomodo, ⁊ vtrū poſſint cōueniri in patria, vltra hic dicta p Bar. adde, ꝙ Bal. tenet cōtra iſtā gl. in l. obſeruare. §. pficiſc. C. de offici. procōſ. per ſuas rōnes. Et intellige dictū Bar. hic, ſm Franc. de galla. in c. pē. de iud. extra, niſi in loco officij facta fuiſſent proclamata, vt omnes qui vellēt petere, ⁊c. comparerēt, ⁊ poſt terminū per iudicē ſyndicante ſit pronunciatū in contumaciā non comparentiū, ⁊ abſolutus ſit officialis, arg. l. ſi eo tēpore. C. d̃ remiſ. pig. ⁊ c. ſi q matrim. acc. poſ. Nec ob. auth. q ſemel. C. quomodo ⁊ qñ iud. q2 illa loquit ante lit. cōteſt. ⁊ in alio caſu, ⁊ ita dicit ſe obtinuiſſe d̃ facto. Pro quo facit l. ſenat[9]. ſ. d̃ acc. ⁊ l. lz. ſ. nau. cau. ſtab. l. ſi qs cū totū. §. ſi ancillā. ſ. d̃ excep. rei iu. cū ſimilib. ⁊ vide Bal. in l. iij. C. quo. appell. ⁊ in l. iij. §. eodē mo. ſ. nau. cau. ſta. ⁊ ꝙ not. glo. in auth. vt iud. ſine quo. ſuf. §. neceſſitatē. Adde, ꝙ licet ſtante ſtatuto, ꝙ officialis teneat p familia recipit interpretationem a iure cōmuni, ſ. niſi familiam exhibeat. Ita Ro. cōſi. xj. ⁊ vide ad materiā per eundē, cōſi. xv.

LEX V.

In comites. Gl. intelligit. hāc legē duob[9] modis. Primo i comites. i. cōſocios, ⁊ ſocios hui[9] criminis. Bene dicit, cōſocios. ſocios, q2 ſi eſſet conſocius tantū, regulariter non teneretur, l. vtrū. ſ. ad leg. Pompo. de parri. ⁊ ibi vidiſtis. ⁊ l. lege Cornelia. ſ. tit. j. Alij dicūt comites, id eſt, ſocios in officio.

LEX VI.

1 ☞ Notarius ſi delinquit in officio notariatus faciēdo inſtrumentum falſum, vel aliter, eius inſtrumentis non creditur.
2 Notarius damnatus ex aliqua lege, ex qua efficitur infamis, conficit inſtrumenta, an valeant. ⁊ nu. 4. ponit. deciſionem.
3 Infamis nō poteſt teſtificari, ⁊ repellitur ab omni officio, tamē poteſt eſſe tutor, ⁊ curator, ⁊ etiam arbiter.
4 Tabellionatus non eſt dignitas. ſed munus.

Eadem lege tenētur. §. Hac lege. Quero vtrū damnat[9] hac lege, vel ſimili, poſſet eſſe † notarius, ⁊ publica inſtrumenta conficere: Aduertatis, ſi quidem notarius deliquit officio notariatus, faciendo falſum inſtrumentū, vel aliam falſitatem circa officium notariatus, tūc eius inſtrumentis non creditur, l. ſi aliquid. C. de ſuſpec. ⁊ arc. li. x. ⁊ not. in l. ſi qs ex argētarijs. §. j. ſ. d̃ eden. nec curo, vtrū eſſet infamis notarius, vel non, vt puta, dānatus eſt inq[illegible] ſecūdū m opi. quorundā: vel ex forma ſtatuti, de qua opi. dixi in l. infamē. ſ. d̃ publi. iudi. Nā ſatis eſt, ꝙ ſcienter, ⁊ doloſe i officio falſum cōmiſit

S vero